1855

ANNĚ HLAVSOVÉ

17. ledna 1855.

Milá slečno!

Prosím Vás snažně, jestli byste mi nemohla půjčit do neděle 5 f; mám je dostat od Friče ještě co honorár, a není doma, teprv v sobotu přijede, a já nemám krejcaru v domě.

Byla bych sama přišla, ale Vám se mohu vyznat — (jen Vám) — nemám střevíce. Nemějte mi to tedy za zlé. Děti jdou se vším napřed a žaludek a ostatní potřeby; — těch pár zlatých, co mi muž dát může, nikam nestačí a s tou literaturou je to také bídný výdělek, když musí člověk na ten krejcar čekat, jako na boží smilování.

Také bych se šla ráda poděkovat paní sestře za dobrodiní, co Karlovi prokazuje, a nikam nemohu. Jakmile se budu moci trochu spořádat, zajisté Vašemu laskavému pozvání zadost učiním.

Prosím Vás, slečno, nemějte mi za zlé, ale nevím, kam se obrátit.

S největší úctou Vaše

upřímná přítelkyně

Božena Němcová.

[ADRESA:]

Blahorodé | Slečně slečně Anně Hlavsové.

JANU EV. PURKYŇOVI

13. března 1855.

Vašnosti!

Včera a dnes byla jsem u Vašnosti, ale nenatrefila jsem Vás doma. — Prosila bych, jestli byste Vašnosti tak laskavi byli, — o zapůjčení mi „Naturstudien" od Masinse; — na krátký čas jen. — S díkem ji Vašnosti pak přinesu, i s dvěma ostatními, co zde ještě mám.

S nejhlubší úctou Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí Pánu panu Janu Purkyňovi, profesoru zde.

JAROSLAVU POSPÍŠILOVI

Velevážený Pane!

Jestli Vašnosti líbo, mohli byste mi rukopis „babičky“ poslat, abych opravila ty drobnosti, co ste mi řekli, a co sama ještě ráda bych připsala. –

Prosila bych take Vašnosti, jestli byste mi mohli ještě něco na honorár dát, když ne víc, alespoň 10 f. Mám něco k splácení, a nerada bych si peníze kde půjčovala. –

S úctou zůstávám Vašnostina

služebnice

Božena Němcová

18 $\frac{26}{3}$ 55.

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí | Pánu panu Jaroslavu | Pospíšilovi zde.

ALOISU VOJTĚCHU ŠEMBEROVI

18 4/5 55. –

Velectěný příteli!

Velice mi divno bylo, když jsem tuty dni od pana Vrťátko slyšela, jako byste si stěžoval byl, že jsem Vám nepsala, zdali ty poslední peníze dostala jsem, čili nic. –

Hned jak mi je pan Vrťátko odevzdal, psala jsem Vám a děkovala se Vám i panu Doležálkovi; o pravém dárci jsem pomlčela z *jistých* příčin. Ono se zhusta stává, že listy naše čtány bývaji i od lidí, kterým nepatří, tím vědomím člověk take psává, ale je to nehezky od těch lidí, když listy ani po přečtení na místo neodevzdaji. Můj Bože, jestli i oni v nich ničehož nenajdou, co by je zajímat mohlo, ten, komu list patří, přece něco najde, není-li pravda? – Odpuste tedy, moje vina není, jako bych nevděčná byla; – však jsem už nejednou z hore uvedené příčiny do podezření nezdvořilosti padla. – Srdečné, vroucí díky za všecka, Vaším přičiněním mi prokázaná dobrodiní! Nemusím zajisté Vám se omlouvat, zdali jich hodna či nehodna jsem. – Ráda bych Vám psala něco potěšitelnějšího o našich okolnostech, bohužel ale že nemohu. Vše v starých kolejích; bůh milý ví, kdy se ta věc rozhodne a skončí. – Můj muž dostal dovolení odebrat se do Prahy a zde ukončení processu očekávat; předešlý měsíc přijel. Myslila jsem, že bude pro nás lépe, ale naopak. Pro nás nemám víc od něho, než jsem měla dříve, příspěvky však leckteré, jež mi známé na stravu poskytly, odpadly. – On nejen že zde pro svoji osobu víc spotřebuje než tam, ale nemá ani za ten peníz tu stravu co v Uhřích, nepočítaje hostinnost, které tam učasten byl. Co nejhoršího ale, že tam alespoň *nějaké* zaměstnání měl, a zde pražádné nemá. Celý den sedí tedy doma, čte a kouří, zlobí se

na celý svět, laje a žere se. Tím ovšem překáží mně v práci, an nemám byt tak pohodlný, bych se oddělit mohla. Přátelé, to znáte, že se člověka v takovém postavení, jako je on, vzdalují, a to ho též bolí. V Uhřích necítil to. On je ctižádostivý, hrdý, ale tu hrdost nemá nad podobnými nesnázemi, předsudky, nad slabostí lidskou se povznést a mít shovívavost. — Jsem dílem vinna sama, že sem přijel, protože jsem ani o polovici svých nesnází duševních i tělesních vědomost mu nedala, aby se více netrápil. Když psal, že přijede, nebylo již kdy, bych mu to vymluvila. — Je to z mnoha *mnoha* ohledů nedobře, že přijel sem. — Vyšetřování je ale zcela ukončeno a jen se má rozsoudit; an to přes pět měsíců (pomyslete!), co ukončení ústního vyšetřování z Ďarmot odeslali, mohlo by se již bylo čerta a kuš rozsoudit, — abych zhruba mluvila. — Věru kdyby andělská trpělivost byla, konečně se zvrhne. Prosím Vás, buďte tak laskav, poptejte se trochu, zdali se něčeho dovíte. Snad by pan Vosláček byl tak dobrotiv a poptal se? — Byly prý ty akta i u justičního ministerstva; proč to asi? — Doufáme, že se to nyní přece již ukončit musí, buďsi již tak nebo tak. Jestli se to nedobře proň skončí, mohl by se po privátní službě ohlídnout, byly by nyní u Kleina nejspíše jaké k dosažení, ale dokud neví, jak s ním ti pánove naloží, nemůže ovšem ničehož podniknout. Ještě Vás prosím o jednu radu a spolu prosbu. — Jak mne znáte, mám poněkud schopnosti k literárním prácím, mnohem ale více dobré vůle a přičinlivosti. Když k obojí přibude ještě větší zkušenost, rozsáhlejší názor světa, doufám že prospěju ještě mnohými prácemi národu svému. Alespoň je to moje touha jediná a cíl můj! Síly cítím v sobě dost, co mě ale mnohdy ochabuje, jsou jisté poměry — (jež se *psáti* nedaji) — a materielní prostředky. Kdyby poslední lepší byly, první bych též tak trpce nenesla, jako je nesu. Ráda bych cestovala — a sice letos do některých krajů Slovenska. Trenčin, Liptov — Turčany, Oravu, Zvoleň — Hont — Novohradský kraj, to by byly první, které bych si

přála seznat. Cíl můj je poznat co možná život slovanského národu a vylíčit ho věrně, pravdivě, jak je. V Perlích — v „Babičce“ — (jak vyjde, osmělím se exemplár Vám odeslat) poznáte, seč jsem. Já se přeceňovat nechci, ale to vím, co se týče poznání národního života, národní poesie a řeči, že by žádný muž tak ji nevyčerpal — nechci říci snad nepoznal — jako já. Jsou jisté věci, které jen oko ženské poznat může, do všech tajností domácího života nedá se cizinci nahlédnout, ba vím že ani domácím mužským ne. A na Slovensku, jak i Vám dobře známo, leží ohromné poklady, o jichž dobývání se nikdo nestará, alespoň ne v té míře, jak by se mělo a mohlo starat, a to ne na pravých místech. — Menší děti bych si zaopatřila, aby mne na těch několik měsíců nepohřešily, a Karel beztoho celý den v práci a nyní ani doma spát nebude. S mužem se to ten měsíc snad přece rozhodne, aneb zprávu nějakú dostanem, jak to bude. — Vše bych si spořádala, bych mohla tři, čtyry měsíce být z domů. — Jedná se jen o prostředky na cestu. — Vrťátko můj úmysl velice schvaloval, a každý; Palacký sám řekl, že by mi dal na cesty, kdyby nyní tolik měl, — ale co mi je to platné, chtít a chtít, když není skutek. Kdyby tu byl Hanuš Kolovrat, šla bych k němu s Vrťátkem, on je s nim za dobře, a když se mu prý rozumně věc vysvětlí a přednese, rád udělá co může — ale je ve Vídni a písemně není s ním nic, když osobu nezná. — Něco by se dalo zde stlouci, ale to by nedostačilo. — Já pro svoji osobu jsem zvyklá skromně žít, tedy bych nepotřebovala mnoho, ale přece bych některé potřeby na cestu musela mít a povozy tam mnoho peněz stojí, myslím že bych 300 f CM musela mít. Snad ale by zatím jen polovička být mohla a polovic se mi v některém městě později vykázat. — Kdybych dostala peníze k vypůjčení bez ouroků, troufala bych si za dvě leta je splatit, až bych práce svoje vydala. — V Němcích by se už našel byl takový člověk, který by podobný užitečný úmysl podporoval, ale u nás není pro nic energie. Jedná se mi jen o první cestu, na ostatní si vydělám;

neboť je to můj pevný úmysl každý rok na čas cestovat. Ach kdybych co muž jít mohla, nikoho bych neprosila o podporu, ale to nejde, já beztoho dost zkusím, ale to vše mne neodstraší. Já ovšem mluvím, jako bych měla kontrakt se smrtí, že si pro mě nepříjde, nuž ale na to nesmí člověk ustavičně myslet, dost času, když popadne za chřtán. Já vím, že ste přítel můj, že mne znáte a úmysl můj za přepjatý držet nebudete, proto se obracím k Vám; poraďte mi, kam se obrátit, a víte-li takového šlechetného podporovatele našich národních snah, který by mi ruku podal k tomu cíli, nuž tedy Vás snažně prosím, promluvte za mne slovo. Vy znáte, co nám třeba, znáte stav Slovenska a Slováky; snad by moje cesta i mnohých jiných prospěchů měla a mnohý kámen odvalila, který překáží sblížení. Skrze pas myslím že by se mi překážky nedělaly, udala bych příčinu dílem zdraví, dílem studie a ucházela se oň u samého místodržicího. — Kdyby možná bylo, ráda bych na začátku Června jela. — Abyste o tom nemluvil, jen kde by potřeba kázala, to myslím že i bez mé žádosti byste učinil byl! — O Klácelovi ani muk; před velikonocí jel skrz Brno známý, poprosila jsem ho, by se zastavil u něho, doufala jsem, že takovou cestou se nebude bát psát mi, ale on neměl ani tenkráte upřímného pozdravu. Jen můj obraz mu ukázal. — Podivný to přítel! — Když mi rozpadnutí našeho přátelství napadne — skoro ho nenávidím — ale on je přece k politování. — Nyní dává prý hodiny, jež mu bohatě platí, — stává se skoupým i pro svoje potřeby, by nashromaždĕl 20.000, — když loterie klame — co pak, nevím, kdo ví jaké ideji mu zase hlavou brousí. — Literárních novin mohla bych Vám psát dost a dost, ale ještě více klepů. — Zdejší literáti jsou odděleni ve více stran, než bývají parlamenty, a jako někdy ve francouzském konventu, tak ostře jedna proti druhé stojí, ba někdy se jako v maďarském sněmu perou a pohlavkujou. Někdy přilítne take pohlavek až z Vídně. — Jen kdyby z těch bojů pošlo jaké vítězství. Moje rodina je tak dalece zdráva a dou-

fám že i u Vás tak bude. Vyřiďte od nás všech srdečný pozdrav milé choti; dítky líbám. — Píšte prosím Vás *záhy*, S úctou Vaše upřimná přítelkyně

Božena

Od mého muže Vám i dobrým známým uctivý pozdrav!

JAROSLAVU POSPÍŠILOVI

Vašnosti!

Budete se mrzet, já vím, že Vám píšu opět o peníze — ale nemohu si jinak pomoci. — Muž již dva měsíce nedostává plat, nepřišel mu posud výkaz z Uher, aby si ho směl zde vyzdvíhovat, musím tedy já domácnost vydržovat. — Rád by si byl ty peníze někde vypůjčil, ale není možno. — Nezaplatila jsem posud činži a jiné poplatky, co na měsíc platím; — potřebuju 40 f. — Já myslím že se s počtem srovnáme, i kdybych přebrala; jinak-li moje práce za dobré uznáváte a se mnou v dobrém srozumění zůstat míníte? Muž mi řekl, že na ten článek do „Obzoru" pro ten svazek nepočítáte? — Je mi líto, že jsem nemohla slovu dostát. — Dílem návštěva hosta z venku, dílem mrzutost a starost o ty materielní potřeby překážely mi v práci. —

Vzkažte mi po panu Jurenkovi, zdali ho chcete přece čili ne, — ale myslím že by muselo být *jedno* pokračování. — Nevezmete-li ho, dala bych ho Nebeskému. —

S úctou Vaše

Božena Němcová

18 23/5 55.

[ADRESA:]

Blahorodému / Pánu panu Jaroslavu / Pospíšilovi / zde. —

JANU HELCELETOVI

4/6 55.

Mrzelo mne sice, že si tak dlouho nepsal, ale znajíc Tvoji nepřemožitelnou nechuť k dopisování (či mám zrovna říci pohodlnost?) odpustila jsem Ti, aniž se hněvala. — Odpúštějme si, jakož i nám Otec nebeský odpouští — já jsem velmi shovívavá, to víš, take mi shovívání potřeba, abych si lásku známých a přátel udržela, neboť vy muží ste veskrz rozmarné, podivinské plemeno! — Dlé dlouhého mlčení předzvídala jsem, že práci moji nepříjmete, — nehněvám se — ; vydám to o sobě, snad nakladatele najdu. Pospíšil je špína chlap, s tím není pořízená, ale snad Bellmann, který dostal chuť k vydávání českých kněh a již začal se slovníkem Šumavského, kalendářem a od Nového roku i časopis vydávat chce. — Článek „o holubu" též Ti poslat již nemohu, spisovatel myslel též, že již nechcete ničehož, dal ho tedy jinám. — Dostaneš po poště „Babičku", dva sešity zatim. Pospíšil boje se, že bude kniha v celku drahá, vydá ji ve čter sešitech; — inu mně je to jedno, jen že mrzuté to zdlouhavé vycházení. — Ráda se podívám, jakou mi Ty kritiku o té idylle pošleš. Hynek mi již poněkud řekl, v čem jsem chybila, a já sama též, čtouc to nyní, chyby vidím, ale k opravení již pozdě. Budoucně budou snad práce moje take dokonalejší — je to první větší práce, a neměla jsem vždy ani pokojné mysle, k psaní. — Po Hynkové smrti, když na mne všechny těžkosti, choroba, zarmutek, bída, klam v lidech, jež jsem za přátely držela, — vše to když na mne doráželo a mysl moji tížilo, našla jsem v spisech svých listek, na němž poznamenán byl plán k „babičce" již od tří let. Čtu, s větším a větším zalíbením, a jako nějaká fata morgana začne tu přede mnou vystupovat luzný obraz

malého údolíčka, do nejmenších podrobností, a v něm tichá domácnost Proškovic rodiny, v níž babička hlavní osobou. — Nemohu to ani povědít, jak mne tenkráte zpomínka ta, unášejíc mne z trudu života do utěšených dob mládí, umírnila, potěšila. S chutí pustila jsem se do práce; libost moje na osobě babičky je vinna, že jsem na ostatní osoby méně se ohlížela a tak je nelíčila, jak by se patřilo. Take panuje v babičce přílišná leckdes rozvláčnost, a mnohé, mnohé ještě chyby má, ale jak jsem již řekla, po druhé s něčím lepším se vytasím. — Chybí, milý Ivane, vyšší vzdělání u mne, pak bych mohla již nyní lepší práce podávat, ale tak jsem musela bídně se domahat toho, co vím, a skoro jen sama sobě vše děkuju. — Ale co není, bude — sílu mám i vůli, proč bych zoufala, — že se ještě mnohému nenaučím, co mi třeba vědět? — Zvlášt cestovat musím, a chci ještě letos někam se podívat. Poznat a popsat co možná zevrubně národní život Slovanů, toť můj účel, a k tomu nevyhnutelně třeba očitého přesvědčení a zkušenosti. —

Až budeš číst v „Perlích" „Karla", píš, jak se Ti líbila, v tom způsobu psány i „Drotaři" — co jsem chtěla vám poslat. — Mužovi se nelíbí, že se tak zcela oddávám spisovatelství, raději by viděl, abych virtuosní hospodyní byla, — nahlížím, že bychom šťastnější byli a že on šťastným se cítit nemůže, nemaje ženu, jak by si jí přál, ale nemohu si pomoci — není to prázné slovo, věř, že nemohu — v hospodářství jsem pouhý bezdušný stroj. Já musím psát; když jsem mnohdy mrzutostí nebo starostí sklíčená, jak sednu k psaní, zapomenu vše a žíju v jiném světě, ba někdy zapomněla bych na jídlo i na spaní, kdyby mi dali. —

Ovšem jsou take dni, kde pranic nepíšu, že mám hlavu jako zabedněnou, anebo jako nyní, když mne touha pohání pod šíré nebe, kde bych se celé hodiny nejraději v zelenu válela a nic nedělala, leda se rozkošně bavila s někým, kdo mně míl. Viď Ivane, Božena je lehkomyslná; ale přej jí tu lehkou mysl,

kdyby té nebylo, ona by dávno nežila, — anebo v blázinci. — Jsou i u mne, brachu, chvíle, kde omrzelost světa každý jiný cit zapuzuje. —

Proces mého muže posud neukončen — vlastně nerozhodnut — a toužebně již na to čekáme. — Jak se to rozhodne, to nevíme ovšem, ale doufáme, že snad ne zle, an nemaji *žač* trestat. Děti mám tak dalece zdrávy, Karel, co je zahradníkem — sesílil za ten rok, co při práci je, ku podivu. —

Těším se, že i Ty i rodina Tvoje zdrávi ste; přeju Ti take tu pohodlnost Tvojí, ale kdyby to mohlo být, vyštípala bych Tě z ní přece trochu —

Nyní máš snad práce trochu s Koledou, ne? — Noviny, co by Tě mohly těšit, zajisté Ti Hynek sděluje, beztoho to za mnoho nestojí. Slyším, že i v Brně má almanach vyjít, velmi skvostný — je tomu tak? — Buď zdráv a pamatuj na upřimnou Tvoji přítelkyni

B

ALOISU VOJTĚCHU ŠEMBEROVI

$18\frac{10}{6}55.$

Velectěný příteli! Přiloženě odesílám dva exempláry „Babičky“ pro Vás a Vašnost pana Bílka. — Snad Vám to prosté kvítko, co Vám tuto posílám, předvede na mysl obraz českých luhů, milé babičky a rodinného domů — kde ste dětská léta svoje strávil, a pro to upamatování domnívám se, že je mile příjmete. — Co se týká vyvedení té práce, tu ovšem mnoho ještě chybí, nežli by se nazvat mohla dobrou, ale co není, může být, dá-li pánbůh dále. Začala jsem v tom pracovat po Hynkové smrti, v nejtrapnější době mého života — když mne omrzelo v světě žít. — Utekla jsem do toho osamělého stavení v malém udolíčku, k nohoum milé babičky, a když jsem slyšela její rozumná slova, její písně a pohádky, když tu přede mnou stál její milý obraz, měla jsem za to, že jsem děvče, běhala jsem veselou myslí po lukách, lese a háji, navštívila ty upřimné duše všecky a zapomněla při nich na všecek ostatní svět, se všemi jeho trampotami. —

Tím se ale stalo, že jsem poněkud rozvláčně pracovala, pro mne mnohá slova, osoby, děje maji zajímavost, které pro jiného docela žádnou nemají; na některé mně milé osoby jsem zase více barev přidala, než třeba bylo, a na druhé méně, než by mělo být. — A tak najdete ještě mnoho všelikých nedokonalostí. — Děj ten jedná v Hradecku a já schválně všechny obyčeje, zvyky, přísloví a obraty v řeči ponechala, jako to najdete v „Karla“, co jsem psala do Perel. — Přeju si, abych se byla těmi prácemi alespoň poněkud zavděčila. Mám opět práce rozepsané, ale je to těžko — já bych ráda dělala důkladné studie, a když ta starost o domácnost jako závaží člověka vždy jen dolů táhne; aby se pracovalo, jen co by sta-

čilo pro břicho, — ať je to již povrchní nebo promyšlenější, vše jedno, jen když to poněkud takové, aby se to světu líbilo a k jeho vyražení sloužilo, — a spisovatel aby dostal peníze na chléb. — Ach to je bída, veliká bída! — Ale jak si pomoci, když už jsme tací bídáci; Pan Erben řekl mi, že ste mu psali, stranu *mé neopatrnosti;* je mi líto, věru, ale kterak se ubránit těch argusových očí? — Ostaně není snad proto zle? — Take ste psali, že prozatim *nemožné vyplnění mé žádosti;* — co je dělat, musím se take spokojit. Já pro mé vyražení, to víte, bych takových výloh nedělala, ačkoliv by mi třeba bylo pořádných lázní, ale má-li ze mě něco být a dále mám-li s prospěchem pracovat, musím cestovat, abych na vlastní oči viděla a uši poslouchala, bez takých zkušeností bych záhy vydala, co ve mně. A proto ohlížím se po prostředcích, dokud ještě čas, dokud síla moje nechabne. — Já vím, že *Vaše* vůle ta nejlepší by byla, kdyby jedině na ní záleželo, že by vše dobře bylo, a proto děkuju Vám i za tu dobrou vůli. Snad bude i někdy možné s skutkem ji spojit. —

Co se naší věci týče, posud nic nepřišlo. — Neračte Vy nic věděť, aneb ten jistý pán? — Ani radu byste nevěděli, jak tu věc k rychlému konci přivést, abychom měli přece jedenkráte už jístotu v rukou? —

Je to už věru k zoufání! —

Neslyšíte ničehož, — radno-li jít k ruskému vojsku co lékař? — Známý jeden můj rád by se dal, ale přece by dříve rád věděl, kterak a co a zdali by mu k tomu zkušení lidé radili. Je to lékař nové školy, šikovný, vzdělaný člověk, rázně smejšlející v každém ohledu, schopná hlava — rád by viděl kus světa a přitom take nějaký groš vydělal, ohlíží se tedy, kde by se to dalo nejlépe docílit. — Když ne jinak, chce jít k našemu vojsku. — Byla jsem u paní Jirečkovy, bych se něčeho o Vaší rodině dověděla, jak se máte, ale slyšela jsem, že se ani nevidíváte vespolek. — Inu milý příteli, všelijací má ten pánbůh lidé na světě! — Od Matouše neslyším nic, jen tak maně, že je tlustý

a že by rád měl pohromadě už 20.000 fr., k čemu, nevím. — Píšte mi zase jednou, zdrávi-li ste všickni a jak se Vám v té Vídni daří. — U nás až na Dory, která nemůže boule pozbýt, vše ještě tak dalece zdrávo. — Můj muž vzkazuje svoji úctu, Vám i nejmilejší choti, což i já připisuju s políbením celé rodině. Buďte zdrávi a podržte v přízni Vaší přítelkyni

BN

MANŽELŮM PROŠKOVÝM DO UHER PO 11. ČERVENCI 1855

Všecky Vás pozdravujem. Píšte, jak se máte, co dělá[te a] jestli s[t]e předešlé svazky babičky obdrželi? Jak se Vám ty obrázky líbí? Možná že Vás letos přece navštivím, [jak] ale nevím. — Buďte zdrávi a pamatujte na nás —

B

JAROSLAVU POSPÍŠILOVI
PŘED 13. ČERVENCEM 1855

Prosím račte dát Panu Šumavskému na můj oučet jeden exemplář Babičky.

JAROSLAVU POSPÍŠILOVI

Tímto listem potvrzuji, že jsem od Pána Pospíšila po urovnání veškerých účtů co dodatek 10 f 40 kr CM obdržela a že mi nanovo co závdavek na rukopis dal 25 f CM.

V Praze dne 18 $\frac{21}{7}$ *55.*

Božena Němcová.

KATEŘINĚ JEŘÁBKOVÉ

Zavazuji se tímto listem, že do sbírky „českých původních románů“ prací do dvou sešitů přispěti chci. A sice práci na první sešit chci podat do 1ho listopadu běžícího roku – práci na druhý sešit během roku 1856. Honorár za první sešit vyjednán je na 90 f CM, devadesáte zlatých stříbra.

V Praze dne 1h srpna 1855.

Božena Němcova.

G. Petřík
jednatel.

[– – –]

Vidím je před sebou, ty Chválkovice, — vidím ten zámek polo nově převléknutý, polo starý ještě, v němž nechybělo ani temných sklepů a vězení, ani hrůzyplných bájí, takže jsem strachy mřela, když jsem musila večer z čeledníka, který byl na jednom rohu zámku, do našich pokojů v druhém rohu přes dlouhé chodby, osvícené podlouhlými špičatými okny, skrze něž když měsíc svítil, ještě více jsem se bála, poněvadž se ve temných koutech fantastické stíny dělaly. Pomyslete si k tomu, že jsem třebas před chvílí, než jsem z čeledníka šla, byla slyšela, že chodívá některé doby v těch chodbách bílá paní, aneb zase že jeden z rodu Dobřenských zavražděn tam straší; že si nosí hlavu pod páždí a v bílém rubáši od sálu po chodbě ke kapli chodívá, tedy zrovna okolo mého pokoje, — pomyslete si to, k tomu mojí babičkou již doma rozčilenou fantasii pro takovou romantiku, a nebudete se divit, že jsem první čas, jak svíčku rozsvítili, se bála vyjít ze dveří, aby mne cosi za pačesy nechytlo. — A ten můj pokoj! Já se v něm všecka ztratila. Hrozně vysoký, temný, vysoká okna s dubovými okenicemi, dvéře též takové a u každých dveří těžká železná závora, kterou jsem si na noc dvéře (po slovensku řečeno) zapřela. Ale člověk zvykne všemu — i já brzy uvykla, zdomácněla jsem v starém zámku a ráda jsem se považovala za *burgfrajli*, o nichž jsem čítala. Na zámecké věži měl čáp hnízdo, a to prý již ode dávných časů. Také se tam zachovala známá pověst, že skrze toho domácího čápa přišel jeden z Dobřenských k osvobození z tureckého zajetí. Zámek stojí na skalnaté vyšině, pod ním je rybník obrostlý rákosím — za rybníkem návrší a na něm kostel, fara, škola a několik roztroušených sta-

vení, ostatní leží v dolině. — Od zámku vedly v skále vytesané schody dolů k rybníku, pak se šlo přes hráz nahoru na stráň a hned jsem byla ve škole. Společnost, v jaké jsem žila doma, znáte poněkud z *babičky* — do jaké jsem přišla, musím Vám popsat.

Pán, u něhož jsem byla, — dobrý to přítel mého otce — byl obročním u vévodkyně, rodem Prus ze Zaháni, muž prostředních let, nejvzdělanější ze všech úřadníků, ba v celém okolí. Měl krásnou bibliotéku, a to ne pro parádu. Shakespeare, Goethe byli jeho miláčkové! Nejen klassiky, on i moderní spisovatele znal, četl francouzsky i anglicky, všecky lepší journaly si držel a mimo to byl velký milovník zahradnictví. Ačkoli Čechům přál, přece byl smýšlením zcela Němec. Byl dobrý, joviální muž, obdivovatel krásy, milovník dobrého jídla a pití, hostinný, zkrátka milý člověk, a byl by jím vždy býval a mohl mnoho působit, kdyby domácí poměry ho byly netížily. Paní o mnoho let starší než on — někdy komornou u kněžny, jak jsem pozorovala, byla vinna, že se on z kancelářského hned stal obročním, — musela bývat krásná, modré oči měla jako nebe a černé vlasy; ale to byla jediná krása, co jí zůstala. Nebyla také hloupá, a dobrého srdce, ale což to bylo všecko platno, oni se k sobě nehodili a jeden druhého trápili, jak to už někdy bývá. Již je dělilo to, že ona katolička byla velmi bigotní a on protestant, kněžím nepřející. Ona nedala na aristokracii ničeho dopustit: zpomínky na dobu, když ještě komornou byla, ji činily blaženou, a on ji za to tepal nejtrpčí ironií. On by byl každý den hosty zval a ona jen někdy štědrá bývala. K tomu chutnala jemu česká kuchyň a ona vařila nám podle jakési rakouské kuchařské knihy, že jsem ani já mnohdy jíst nemohla, kdežto přece můj žaludek tenkráte všecko strávil. Když viděla, že on nejí, tu se jí oči zalily a říkávala: „Aber, August, es ist ja gut, isz nur.“ „Ich glaub's, liebe Netti, habe aber keinen Appetit,“ — říkal on a ušklíbl se. — Pak vstal, vypil sklenici vína, vzal hůl a šel na

pole — to bylo vždy znamením, že ho něco hněte. A to bývalo často, pak častěji a častěji, až nebylo dne, kde by nebýval večer ochmelen. A to muselo bývat pro ni něco hrozného, neboť když měl v hlavě, zřejmě povídal, co se v duši jeho děje, a nejtrpčí satyrou ji pronásledoval. Kolikráte natrefila jsem ji v pokoji na kolenou klečet, ruce pozdvižené ke krucifixu, a hořce plakat. Tu mi bývalo jí líto, a jindy zase jeho. On by byl rád užíval rozkoše, a ona byla skoro celý rok nemocná; celý rok ve flanelu zahalená! Večer když léhala, to se ustrojila, jako když by forman do Amsterdamu jel. Kalhoty flanelovy, sukni, lajblík a punčochy; na to si vzala teplý korset, bílý a velký šátek zavázala okolo krku. Na hlavu vzala černý prošívaný čepec a přes něj bílý kominíček... Hrozně vyhlížela... Měli postele vedle sebe — ale on vždy pozdě do noci četl, ani si jí nevšimnul, a ráno když se probudil, četl zase — a to věděl každý, že by zle bylo naň promluvit, když čte. Ale ona byla přece hrozně žárlivá a tou žárlivostí ho také někdy mučila. Měli tři děti... a to nejvíce ho trápilo, že ty děti nejsou tak chytré, jak by on si byl přál... Zato ale já mu přišla každou chvíli o něco, tu o knihu, tu o nějaké vysvětlení, a on měl z toho největší radost. Sám mi vybíral knihy; když jsem knihy přečtla, musela jsem mu povídat, co jsem četla; vykládal mi, co jsem nerozuměla; mně kvůli stál globus vždy pohotově, abych se v geografii cvičit mohla; musívala jsem večer předčítat — zkrátka já se stala jeho miláčkem — a hned jsem vzbudila žárlivost paní co matky. Později to bylo hůř... Já čítala do noci: Tisíc a jednu noc, Claurenovy povídky, Van der Velde, to byla lektura, kterou jsem polykala, a co mi pán nedal, to jsem tajně z bibliotéky si vzala... Ale Clauren se mi zhnusil, zamilovala jsem si Tromlitze, Schillerovy dramy, a začala jsem vypisovat básně. — V hlavě se mi pletly děje skutečného a báječného světa; chodíc jsem mnohdy snívala, když mne kniha mocně dojala, a nedělala jsem si pranic z toho, když jsem byla vylána od učitelky pro roztržitost. Já měla jiné věci

v hlavě než počítání ok a křížků. Ostatně se musím vyznat, ačkoliv jsem tak mladinká dospělá již byla, že smyslnost ve mně vzbuzená nebyla. Byla jakási touha v prsou mých, pro niž jsem ani jmena ani předmětu neměla a jíž jsem si ani patrně vědoma nebyla.

Byli ještě nahoře v zámku dva mužští, starší písař a praktikant: mladý hoch, pánův příbuzný, též ze Zaháně, který byl jen na několik let v Čechách. Jeho otec byl president, spisovatel, on sám jmenoval se Leopold Weisflog. Tenkráte bylo mu as sedmnáct let, když jsem přišla do zámku. Byl to pěkný blondin, silného těla, ale v tváři žádný výraz: byl to ještě mladý, neokřesaný hoch, dobrý, ale hloupý. Byli jsme spolu dobří přátelé, avšak když se pravilo, že je do mne zamilován, tu jsem se rozmrzela a bylo po kamarádství.

Zcela jinak to bylo s tím starším písařem. Nebyl to již mladý člověk, mohl míti as 36 let. Snědý byl, nevelký, ale hezky urostlý. Tvář jeho měla cosi ďábelského, a přece nebyla nepříjemná. Velmi vysoké čelo měl, málo vlasů, ale lesklé, tmavokaštanové; krásný vous, plná ústa, pěkné zuby, krátký, ale foremný nos. Oko ale — to bylo démonické: veliké, šedozelené s černým obrvím. Uměl snivě hledět, libě, že všechny děvčata do něho se pobláznily, ale když upřel na někoho zrak a neodvrátil ho, co on rád dělával, snad z pouhé koketerie, tu bylo člověku jako ptáčeti pod mocí kočičího zraku. — Byl to podivný člověk. Někdy největší prostopášník, zhejralec, a jindy zase nejpořádnější. — Tu se vysmál celému světu, žádný cit mu nebyl svatý, a přece jsem byla svědkyní, že měl něžný, velmi něžný cit. Zdál se chladným a byl nejvášnivější člověk. Chytrý byl, prohnaný ve všech komediích lidské společnosti, nemluvil mnoho, ale vždy dobře. Mezi veselými lidmi byl rád, ale nikdy nebyl vesel. Ačkoliv vášnivě tančil, přece i při tanci nezdál se rozháranějším, jen že byl bledší než kdy jindy a oči že mu svítily, až byl strach. Byl vždy jednoduše, ale čistě přistrojen a velice miloval bělounké a tenounké prádlo.

Před ženskými neměl pražádný respekt. Nikdy jsem ho neviděla které políbit ruku nebo kompliment udělat, ačkoliv ho všecky chtěly. Naši paní ale měl dokonce za nic, ta byla terč pro jeho vtipy. On vládl skoro domem. Pán ho měl rád, paní se ho bála a my všickni. Já alespoň se třásla před ním; když na mne zrak obrátil, když jsem se podívala na jeho chlupatou ruku, mráz mne pošel, — a přece jsem se hněvat na něho nemohla. — A já byla jediná, kterou miloval; já ho viděla plakat, ovšem to bylo později... Tenkráte jen ctil moji mladost, a mohu říci, že byť i sám byl mnohdy hanebně mluvil, jak mi naše panička říkala, přede mnou každého okřikl, kdo by jaké dvojsmyslné slovo byl promluvil. Také mne mnohdy vyhuboval, když jsem si roztrhla šaty při lezení po skalách, aneb když jsem vyjela na oslu a osel mne shodil do bláta, tu se mi nejvíce vysmál. Ale já od něho raději trpěla, jen když se na mne tak významně nedíval. To mi byl strach! — Zatím dost. Tolik psaní o několika osobách! Než právě ty osoby patří k mému mládí a snad jich budu někdy potřebovati i k některé práci; to je pouze jich kostra. Napsala jsem toho tolik, než odpusťte! — U žen je srdce jako z vosku, každý obraz se lehko do něho vtiskne. Avšak což je to platné, všecko se mi to zdá bledé, plané, chladné, když to napíšu, a mně samé zdá se, jako by v žilách mých tekl led. Až bych nad sebou plakala — když se pozoruji, a přece ve mně hoří plamen nejprudších vášní. Mnohdy hrůzou přemožena rozprostírám rámě, bych celý svět k prsoum přitiskla, — mnohdy zatoužím po muži, který by mne tak miloval, jako já bych milovala jeho, — ale co to povídám — je pozdě na takové ideály: Geh ins Kloster, mein Kind... oder lass dich rasiren... Dobrou noc! dí Hamlet... Dobrou noc!! —

[---]

JANU EV. PURKYNI

Vašnosti!

Vy ste mně již tolik dobrodiní prokázal, že si ani netroufám o více Vás požádat, a proto, abych se upřimně vyznala, — nemám tolik smělosti ústně Vašnosti to povědít.

Vašnosti ráčíte znát moje okolnosti, nemusím tedy povídat, jak se mi vede a že mám nedostatek. — Zkrátka nyní je činže a já ji nemám — ani činžovní groš. — Řeklo se mi, že paní hraběnka za dedikací babičky mi nějaký dar na penězích pošle, — ale posud se nestalo. — Udělala jsem smlouvu s Jeřábkovou, jen kvůli tomu, aby mi něco napřed dali, ale dle jejích zásad nemohou to učinit, a dříve mi nedaji, dokud rukopis nemaji v ruce. Já ale nemohu práci z rukou dát, dokuď není pořádně zpracovaná, abych dobrým svědomím světu podat ji mohla. — Činži ale musím mít, domácí pán nečeká. Prosila bych tedy snažně Vašnosti, kdybyste mi ty peníze 40 f CM ráčil zapůjčit. Co jístotu dám Vašnosti dlužní upis neb poukázku a mohli byste si je třebas u paní Jeřábkové, jak jí rukopis odevzdám, sám vyzdvíhnout, kdybyste mně nevěřil. — Jestli tomu tak, že mi paní hraběnka něco dá, splatím ten dluh dříve.

Já ovšem nezasluhuju u Vašnosti mnoho víry, an jsem první dluh nesplatila, ale ne já, ale okolnosti nepříznivé vinny jsou, a dá bůh že i to budu moci splatit. Není mi dáno o citech svých mnoho řeči nadělat, ale zajistě Vašnosti, kdybyste i mnoho jiných chyb u mne našli, nevděčnost nenajdete; ačkoliv by se to mnohdy zdálo, že bych na dobrodiní zapomínala, není tomu tak, vřele cítím každé mi prokázané dobrodiní a zůstanu povždy vděčnou.

Nehněvejte se, Vašnosti, že píšu a nepřicházím sama, — ale já bych vskutku říci Vám to nebyla s to.

Ještě bych snažně prosila o zapůjčení kníhy „Waverley oder So war es vor sechzig Jahren“ – od Waltera Scotta. Prosím snažně, možno-li, byste žádost moji neodepřel. – S nejhlubší úctou

Vaše oddaná služebnice

Božena Němcová

V Praze 4ho srpna 855.

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí | Velectěnému Pánu panu | Purkyňovi; profesoru | zde.

HRABĚTI HANUŠI KOLOVRATU KRAKOVSKÉMU PŘED 27. SRPNEM 1855

Hochgeborner Herr Graf!

Hochdero gütiges Schreiben nebst beigelegten 250 fr. habe ich erhalten und statte hiemit meinen innigsten Dank ab. Die nächsten Tage trette ich meine Reise nach Slovenien an und werde trachten, soweit es in meinen Kräften steht, die Reise zum Besten der Literatur meines Volkes zu benützen, und somit Euer Hochgeboren die Uiberzeugung zu verschaffen, Hochdero gütige Unterstützung und Gnade keiner Unwürdigen gespendet zu haben. Mit dem Ausdrucke der tiefsten Verehrung und Hochachtung

Euer H

JOSEFU NĚMCI

29/8 55.

Včéra v 8 hodin ráno šťastně jsem do Vídně dojela a zrovna k tetě. Ráda mne viděla, ale Toník leží, měl choleru a z toho dostal typhus; sestřenice Tina, dcera zedníka, co je hausmistrem, take podobně stůně. Toníkovi je ale už lepší. — Musím tedy sama po Vídni cárat. — Když jsem trochu si odpočinula, šla jsem hned na policeidirekcí a k Šemberovi. — On mi řekl, že jsem nemusela sem ject, že se to pohnalo, ale že neví víc, ani kde to vězí — když tu jsem tedy, že take dobře. — Bylo odpoledne, ten den nemohla jsem již nikam, zůstala u Šem. na večeři i na noc. Byl tam Rybička a lecco sem se dověděla, o čem zde psát nyní nemohu. — Ráno hned šla jsem do finančního ministerstva. — Šilder již není referent, je ním rytíř z Neuwallu, ten samý, co byl poslancem, a Bruck je ministrem. Pan referent přijal mne velmi zdvořile a galantně, je joviální muž a chválen co spravedlivý a co šikovný úředník. — Když jsem mu řekla, kdo jsem, hned povídal: „ah Sie kommen wegen der Untersuchung ihres Mannes, das ist eine verdrieszliche Geschichte, dasz es sich so lange zieht, ich habe es aber schon betrieben." — Já mu na to povídala, že nás to take mrzí, tím více, an pod tím trpíme. „Ja," povídal, „da kann ich nicht dafür, unter meiner Leitung wird gewisz keine Untersuchung lange dauern, ich bin ein Feind des langen Processirens, aber ich habe das Referat erst seit acht Tagen, kenne also die Geschichte noch nicht so genau, ich habe aber gesehen, dasz es schon zwei Jahre dauert, und darum habe ich es betrieben, und sogar Termin gesetzt." — Nato se ptal, co a jak to všecko je, a já mu řekla pravdu — pořádně, poněvadž jsem viděla, že není pedant a že musí přece poněkud okolnosti

tehdejší doby znát i v Čechách. *Všecko* jsem mu řekla, take co se mne týká, — a skrze vyšetřování s Lützelhofnem. — „Was Sie angeht, das gehört nicht hierher, es ist nur zu loben, wenn Sie durch Schreiben, oder eine Beschäftigung, sich das Leben verbessern, es könnte nur ihr Mann zur Verantwortung gezogen werden, wenn Sie sich in politische Sachen mischen möchten und schreiben, aber strafen könnte man ihn auch nicht. „Uibrigens", povídal, „hat sich ihr Mann etwas ungeschickt benommen im Jahre 1848, das habe ich aus Allem gesehen, was ich bei der Sitzung davon gehört, — das Jahr war der Probirstein für die Regierung, da hat sie gesehen, was echt und was Spreu für sie ist, — (já si myslila svůj díl) — übrigens sind Sie versichert, dasz ich auf Klatschereien und nichtshaltige Sachen gar nichts gebe. Ich habe die Sachen in der Nähe alle beobachten können, ich weisz, der bessere Theil ist der Regierung zugethan geblieben, — aber nun müssen alle diese Manien aufhören, die Čecho-Magyaro- und alle Manien, nun sind wir Oestreicher"; ještě všelicos řekl, co ti řeknu ústně, — já mu ovšem opatrně svoje mínění řekla na všecko. — Pak se mne ptal — čím se zabýváš v Praze —, já mu řekla, že nemáš žádné zaměstnání, že nemůžeš ničehož přijmout, poněvadž nejsi jíst, kdy se to skončí. „Warum macht er denn nicht die Prüfung aus der Waarenkunde, da hat er die beste Gelegenheit und Zeit, — denn ich musz Ihnen sagen — in die vorige Stellung wird er nicht kommen, übrigens würde es ihm nichts nützen, da die Oberk. eingehen werden. — Er soll also die Prüfung machen, damit man ihn anderswo beim Zollwesen unterbringen kann." — Řekla jsem, že ti to budu psát, nato jsem se ho ptala, kde ta věc nyní leží. On šel hned ven a ptal se, kde vlastně to je, jestli v Praze nebo v Prešpurku, — a přišel tedy s tím, že v Prešpurku, a povídal ještě „Das wundert mich, dasz man ihn nach Prag gelassen hat, da es nicht beendigt ist." — Ptám se ho tedy co dělat, že bych šla panu ministrovi, či co by mi radil, abych dělala. „Beim Herrn

Minister nützen Sie nichts, er kann nichts thun, nichts sagen, so lange es nicht zur Entscheidung ihm gegeben wird, — er weisz die Sachen gar nicht. Sie könnten es nur in Preszburg betreiben, obzwar ich ihnen Termin gesetzt hab." Řekla jsem, že jedu do lázní a že bych do Prešpurku šla. „Gehen Sie, das ist gescheidt, der Plener ist ein billiger Mann, kennt die Verhältnisse in Böhmen, und wenn er in der Sache Unbilligkeiten sehen wird, wird er gewisz gerecht sein. Was mich anbelangt, sind Sie versichert, dasz ich gerecht sein werde und dasz ich es keine acht Tage bei mir liegen lasse. Ihr Mann soll die Prüfung machen, denn das [sage] ich ihnen, er wird wandern müssen." — Ještě se ptal, kolik řečí umíš. — Když jsem se ho ještě ptala, mám-li jít k ministrovi, řekl, že nemusím, nyní že mi nemůže nic udělat, a pak že mohu být ujištěna, že i on spravedlivě rozsoudí, že je muž dlé toho. — Vyprovodil mne až ke dveřím. — Je to divná physiognomie, ale není nepříjemný. Měl zase katrolírovaný kalhoty a já hned zpomněla na obrázek v Šotku. Divné náhody. — Vyhledám ještě Hocha — a pak snad zítra neb pozejtří odjedu do Prešpurku a tamodtud budu Ti psát, co Plener řekl. Vidíš jak se tedy všecky mýlili; leželo to zkrátka a odpočívalo v pokoji — ostatně nic. Neuwall zdá se být energický člověk, dle všeho, co mi povídal. — Říď se tedy podle toho — pust se do zkoušky — a kdyby to mělo se skončit do té doby, co budu pryč, máš alespoň výmluvu k pozdržení se, nebudeš-li se zkouškou hotov. Kdo ví jestli Tě nedaji do Tyrol neb do Vlach — já ale myslím, spíš že do Němec. Skrze ty peníze jsem mu take řekla a slíbil, že se podívá, že prý těch zastaralých škvár tolik má a že neví, co to je za radost, věc tak dlouho tahat. — Víc Ti tedy nemohu prozatím říci, myslím ale, že je to dost velká potěcha, ať to je jak chce, tolik je jísto, že to bude brzy skončené. — Já jsem zdráva, to jest nejsem horší než v Praze. Peníze nedostala jsem zde žádné. — Šembera psal stranu té věci Erbenovi a divil se, že list nedostala jsem, to je ale tím, že

Erben na venku je. Na dráze jela jsem s jedním respicientem, který z Bregenzu na vlastní útraty jel do Štýrska, jistý Heinzlman, vzdělaný dost člověk, rodič z Josefova, stěžoval si na klíma v Bregenzu a liboval nejen physické ale i psychické živobytí v Štyrsku. — Ve Vídni panuje cholera řádně, ale není to cítit nikde, leda v umrlčích dvorech. Známí jsou nazvíce venku. Stěžujou si na drahotu, ale pečivo, zelenina a ovoce je lacinější než v Praze. Jsou již zde hrozny. — Broskev jedna krásná za 1 kr, v Praze by musel dát 3 kr a tak v poměru všecko ovoce.

Mně chutná nejlépe vino. Jestli nebudu mít přitom více výloh a ztrátu času, chci ject do Prešpurku po lodi. — Ráda bych slyšela jen, co Vy děláte a jak se Vám vede, ste-li zdrávi. Jestli to bude moct jen poněkud být, pust ty chlapce ven. — Počasí je zde krásný, horko, ale ta bouřka byla všude, jenže tak strašná mimo okolí Pražského nikde. — Až do Ouval je ale strach, jak všude pole roztrhány, ovoce stlučeno, pokáceny stromy, a podobné škody nadělala, i dobytek kroupy potloukly.

Líbám Vás všecky, děti, Marii i Tebe, a píš mi, to Vám povídám. Kdybych věděla, že mne v Prešpurku list zastíhne, mohl bys mi psát do Prešpurku poste restante, ale není to radno. Zítra neb pozejtří odjedu odtud. — S Bohem tedy, buďte zdrávi a nestýskejte si. Nic nového? — Pozdravujte známý. — Vaše

máma.

Teta všecky pozdravuje i Toník. Sestárla tuze, není tak tlustá, jak bývala. Leny umřela. —

VOJTĚCHU ŠAFAŘÍKOVI 30. SRPNA 1855

Je mi líto, že nemohu s Vámi mluvit — zdržím se zde ještě zítra jen, ale těžko mi již přijít. Bydlím na Nové Vídni číslo 767. Mám vyřídit srdečný pozdrav od paní matky všem — a prosí, byste častěji psali, jak se daří, má strach skrze choleru. — Se vší úctou Vaše

Božena Němcová

JOSEFU NĚMCI A DĚTEM

V Ostrihomě 2/9 55.

Milý muži a děti!

Je to kříž, když člověk někam spěchá, a pak musí zůstat sedět, jako se mně tu vede. Včéra vyjela jsem z Vídně ráno v 6 hodin po lodi; v devět byli jsme v Prešpurku. Cesta není take rozmanitá, ale viděla jsem imposantní zříceniny Děvína a Haimburgu, a poněvadž loď časněji do Prešpurku přijíždí, myslela jsem, že si všecko pěkně odbydu a snad zase s dráhou odjecti že budu moci. Zatim, jak jsem se hned na dráze ptala, neboť jsem si věci hned na dráhu přenést nechala a do magazinu dala, — slyším, že nemohu jecti až v 10 hodin večér; s ranním vlakem nemožno mi to již bylo. — Šla jsem tedy do města a do Direkce, a tu zase, že je Plener pryč a za dva dni přijede. Šla jsem tedy k sekretáři Masnerovi, ten ale dovedl mne sám k finančnímu raddovi Manikovskému, který tu věc má v referátu. Řekl mi tolik, že se to bude hned, jak Plener přijede, v sezení přednášet a za čtrnácte dní že to z Prešpurku do Vídně zašlou. Jak a co se rozhodne, že mi nemůže říci; ptala jsem se ho, zdali neví, jestli budeš ještě něco tázán, poněvadž Neuwall myslel, že to snad není ještě zcela skončeny, — ale Manikovsky řekl, že nemyslí, neboť si byl prý proto s žádostí jít do Prahy odmrštěn, že nebylo vyšetřování skončeno, kdyby tebe ještě potřeba bylo, že by tě byli nepustili z Uher. — Jestli tedy budou držet slovo tu i ve Vídni, může to být ku konci měsíce skončeno. A jak dlouho potřebuješ ke zkoušce? — Když jsem si to odbyla, šla jsem hledat jistého Vlka, Protokolsadjun. u Obrlandsger., ale nebylo ho tam, byl doma; pátera Čepka u františkánů take jsem nenašla, na ty mi dal Šembera odporučení, a Hochovi ve Vídni mi řekli, že je take Alfred Hoch v Prešpurku assistentem stavitelství. Tedy jsem

toho našla v komitátním domě. Co ten člověk měl za radost, nemohu ti ani vypsát, on mne popadl okolo krku v kanceláři přede všemi. Pak mne hned vedl do svého bytu. Má mladou, velmi příjemnou ženu — která mne přijala, jako bych sestra byla. — Odpoledne šli jsme za Prespurk do hor, do jedné hospůdky, zpátky prolezli jsme starý hrad a vyšli až na věže, pak šli na večeři do Palfového domů a tamodtud na dráhu. Dost mne zdržovali, abych zůstala, ale já spěchala raději pryč, a byla bych lépe udělala tam zůstat, alespoň by mne to bylo nic nestálo. A to jsem přijela do Nany, a slyším, že musím zůstat až do odpoledne 4 hodin, že dříve pošty k Bystrici nejedou. Byla noc, 3 hodiny ráno, co v Naně, jela jsem s Omnibusem sem. Odpoledne jede Omnibus zase odtud do Nany a tam snad budu moci dále, a ještě to není jísto, poněvadž se musí do Prešpurku neb Peštu nechat na poštu zapsat, aby dostal místo. Takový pořádek jsem jaktěživa neviděla — je to uherský. Zde musím tak zbytečně sedět a to věčně přenášení a přejíždění peněz stojí; a kdyby tu alespoň Slováci byli, ale to samý Maďar. — Šla jsem ráno hned nahoru do pevnosti staré, kde staví dóm. — Věřte mi, tak něco velebného a velkolepého a přitom jednoduchého jsem jaktěživa neviděla. To je kostel! — Byl tu ještě jeden cizinec, tak jsme se nechali všude vodit. Byla jsem až nahoře v kupli, ale po žebříku vyše ještě až k samé špici jsem nechtěla lézt, je to dost pracny po těch točených schodech, kde se musí člověk jen provazu držet, nahoru lézt a na těch střechách chodit; každou chvílí chytí závrať. Ale ta vyhlídka, ta není možná vypsat! — Kostel je 400 střeviců vysoko a kuple má nahoře v objemu 180 kroků. Zdola zdají se ty sochy ne velké, a mají 3 sáhy výše každá. Take varhany hrát slyšeli jsme, ale to je rozkoš! — Dvě leta je už staví znamenitý stavitel varhan Moser, a ještě nejsou dostaveny, a prvního půlleta pracovalo na stavbě 120 řemeslníků. Má ale při nich škodu, nerozpočetl si to, žádal jen 20,000 CM a nevystačí. Ostatně není v Ostrihomě nic. Kněži jen maji

krásná stavení, koliko kostelů a překrásná příroda. Dóm nebude dostaven ani na druhý rok a zde o slavnosti nic nevědí, kterou v Novinách za jístou vydávali. Poslední půldne chodila jsem take s Šemberou po Vídni, ukazoval mi krásný nádherně stavený Arsenál – Belveder obnovený, v botanické zahradě jsme byli – a v několika ulicích. Byla jsem v Hezendorfu venku u Hochů, ale Kati je v Steinu u Lince a Wilem nebyl doma, jen matku její jsem natrefila; mrzelo mne to. U Dorinky jsem nebyla, ve čtvrtek jsem nemohla a ve středu a v pátek nebývá doma. Tetka plakala, když jsem jela. – V Prešpurku je pěkně, město čisté, příroda vůkol krásná a lacino, Alfred má krásný byt, dva pokoje, a platí 100 fr, zelenina a ovoce za pac, ani to lidé nechtí kupovat, za dva groše kapusty se nají celá rodina. – I ve Vídni zelenina laciná a ovoce též; broskev krásná za 1 kr i pečivo pěknější než v Praze a maso, to je radost, – ale ostatní drahy. – A co Vy děláte? Jste zdrávi? Zde všude cholera a lidé mrou jak muchy; zde byly místama sucha, že 14 dní ani nekáplo. Já jsem dost zdráva a včéra i dnes nějak lepší vyhlížím. Co nového v Praze? – Chlapci jeli do Nymburka, myslím na ně a vůbec na Vás ustavičně! Nechce mi být veselo. Líbám Vás všecky mnoho–mnohokrát. –

Píš jistě do Hajník, já očekávám tam list! –

JOSEFU NĚMCI

V Šljači 4/9 55. –

Zde jsem; dnes ráno přišla jsem nahoru, ale v Hajníkách byla jsem včéra již, že bych se ale již byla koupat nemohla, zůstala jsem raději dole. – Na štěstí když jsem předvčírem z Ostrihoma odjela, dostala jsem ještě na poště místo, což byla náhoda, – neboť se zapisuje na tu poštu jeden den v Pestu, druhý den v Prespurku. – Divný to pořádek – dostávník žádný nejezdí. Musela jsem dát až do Bystrice, neboť to už se mezistacie nepočítaji, 12 f 16 kr stříbra. Jeli se mnou dva kněži – ten co se mnou jel ve voze – byl profesor v Štávnici, nyní příjde do Pestu – velmi vzdělaný člověk a liberální, bavili jsme se jak náleží dobře. V Levicech jsme se potkali s poštou, co jede z Bystrice, a já slyšela z vozu známý hrubý hlas – jako Slotův. Ptala jsem se konduktéra a on řekl, že to z Bystrici profesor, že je z Čech a jede do Brna, – ale vtom take vůz odjel. A byl to Slota; nenatrefím ho doma. Ostatní jsou ale doma. – Když jsme v Steinbachu zadrželi, zpomněla jsem, jak před třemi roky ještě vše jinak bylo, – tenkráte se honil Hynek po stráni po náprstníku, a nyní roste mu tráva na hrobě. – Nesmím zpomínat, beztoho se mi dost stýská. – Záborský má faru jako panský dvorec – ale užitek opravdu nevelký. Letos měli zle – dříve v Juny a July deště, že mysleli, žatva že nebude, – pak bylo krásně a celý Srpen nekáplo. Úroda na zboží není tu velká, zelinu, ovoce málo, náramná síla housenek a ovoce spadalo deštěm, vino prý bude dobré a dostatek. Na staciích dva hrozny za 1 kr a jsú sladké. Farář přijal mne vlídně, a snad by mi i byt dal, ale jak pozoruju, bojí se, že jsem paní a sama, skrze lidi, nabídl mi ale, abych přicházela k němu obědvat, a bude mi posílat k snídání sme-

tanu. Však je tu draho. Mám izbu v starém stavení — co jsou zřídla — malou izbu na půdě — a musím platit 20 kr CM na den — teď postelní prádlo zvlášť, posluhu, lázně, to je něco říci. Však já tu nebudu dlouho — vždyť bych tu musela nechat všecky peníze. — Musela jsem se take u doktora hlásit — a on mi hned radil zřídlo nejstudenější ráno ke koupání, dvě sklenice vody pití z Dorotského zřídla a večér sedací lázeň v Lenkéjové kúpeli. — Budu vidět. — Dnes mne v lázni náramně tělo štípalo, jako by mně mravenci po těle běhali, — a kůži jsem měla červenou jako rak — večér při sedání zase. Od chodění a koupání jsem ale tak zemdlená, že bych chodě spala.

Je tu ještě hostů dost, dnes přijela Rusekrovic (ministerní radda) rodina ze Štávnice a jedna barónka. — Jsou tu take Rárusovic, ale zítra odjedou, on je velmi špatný, zítra ráno tam půjdu.

5/9 Jsem tu nahoře jako na střeše a samojediná — ani bych se nikoho nedovolala. — Dnes bylo náramné parno, k večeru sehnala se mračna ze všech stran a nyní se líje a bouří až hrůza. — Bázlivá osoba by tu v mém bytu nemohla být. — V privátním domě jsem byt nedostala; jsou tu jen dva — Tekelčin a Serenčin dum, poslední nepronajímá nikomu, mimo arcivévodkyní, a v Tekelovém domě jsou zámky u všech dveří zutrhány a musela bych v něm být samojediná, a jak víš, je kousek cesty vzdálen od lázní. To jsou jediný privátní domy, ostatně jsou kamerální všecky. To jediné dobré je tu, že sběhnu se schodů a jsem už v lázních, že mi tedy nevadí ani špatný čas a nemusím se bát nastydnutí. To je hlavní věc, neboť jak se nastydne, může snadno dostat zimnici; take jí může dostat, kdo se víc koupá, než jeho organismus snese. To zřídlo, co já se koupám, je nejsilnější a velmi na mne účinkuje; mnozí zůstanou ve vodě i hodinu, já jen 1/4 hod., a to cítím každý nerv, a zajisté hodinu, než se upokojím, tak mne rozčílí, a hlava se mi hned rozbolí. Dr řekl ale, že mi to přejde. Tak i ta sedací lázeň na mne účinkuje. Voda, co píju, je ošklivá, ale dělá mi

stolici. — Dobře vyhlížím, hladu mám dost a spím jak snop, jen kdybych se těch vnitřních bolestí zprostit mohla a řezavky, tu pořád ještě mám. Ráda se podívám, jak mně ty lázně poslouží, Dr řekl, že jsem přišla na příliš krátký čas, že bych alespoň 4 neděle tu být měla a pak prý ještě na hory. Zdá se být rozumný, neboť ve všem se srovnával s Pražskými. Jmenuje se Hageman. Ta paní ministerní raddová tu myslím nezůstane — povídal nám ráno Dr, že trpí na plicní neduh a pro ten že zdejší zřídla nejsou, že ji neměli ani sem posílat, a dokonce tak pozdě. Aby ji dali z jara na salaše. — Ona nemůže ani sama chodit. — Rarus se tu ale tak posilnil, že přechodí sám celou zahradu, a dříve nemohl přes pokoj. Ale včéra se hodně najedl kápusty a celou noc dávil — (po maďarsku). — Já si kávu vařím sama, smetánku mi posílá pan farár a růžky přináší sem chlapec z Hajník. Včéra večeřela jsem z hospody, ale je to drahé, budu si to muset jinak zaonačit. — U farára máme každý den maso, ale dva zušpeisy — kuchárka mu dobře vaří, je mladá a hezká. V Hajníkách i v celém okolí panuje cholera hrozně, včéra byly dva pohřby a dva umřelí; v jedné [vsi] šest jich zemřelo za tři dni. Jedna dědina tu nedaleko má 300 obyvatelů a 180 jich už umřelo. — V Šljači ani jeden posud. Zde nejvíc pijou jalovcový čáj, když se roznemohou, o Dr beztoho ani zmínky není; málokdo dáví, hned dostanou křeče, po těle naskáčou jim zamodralé boule a za dvě, tři hodiny je „na dásce" (na prkně). Hrozné je to; lid se toho tak děsí, že nejinak myslí, „všeci ludia že pomrú", — a rozličných pověstí si povídá. — Zde je slyšet, že panuje v Praze morová rána. Okolo Segedina take hrozně řádí, v Čábě zemřelo ve třech týdnech přes 1000 lidí. Ale není to div — když se vezme zhled na polohu krajin a život lidí, — ve zdravých krajinách přece posud není. — Nemějte o mne strach, to víte že se nebojím; prášky i kapky mám u postele, myslím ale, že jich potřebovat nebudu. — Jen když vy zdrávi ste; psaní vaše bylo v Šljači zároveň se mnou. Dokud tu budu, piš jen addres-

su zrovna sem, na moje jméno. B. N. k. k. Finanzwache Oberkomissärsgattin im Bade *Šljač* (Sohler Komitat, Ungarn). Letzte-Post *Buč*. Chodí každý den ráno posel z Buče sem a odtud tam večér, dává se mu od psaní 2 kr. Až odtud odjedu, budu vám psát, byste nadarmo list neposílali, vy mi ale píšte hned. — S tím kalendářníkem je to věru mrzutá věc — lituju ho; a co Vaš.? Pan Trojan je ženatý a je ve Vídni, bojí se cholery; zde se mne na pas ani neptali — že to není třeba — tak i Vídenští žádných velkých poptávek nerobili, a kdo jede do okolí, když se nezdrží do druhého dne, ani se ho nezeptaji, má-li jaký provodní list. — V sobotu je v Radváni jarmok, to uvidím krojů dost, to by měl tu být Manes. — Take nedaleko odtud je farář evangelický Braxatoris, básník, mám na něho list od Šem., je prý velmi hodný člověk, jak mi i Záborský povídá, půjdu k němu. Od Šem. mám mnoho odporučujících listů, takže by mi při cestování o nocky a pobyt nebylo, ale jen ty povozy šlakovité. V Trenčíně je Slabý i Bodrousky. Dr Zechentnerovi se vede velmi dobře a Chaloupka take opět tím, čím byl, a ten učitel z Března přesazen. —

Tondovi jsem psala, možná že příjde sem, neboť byla noc, když jsme skrze Bátouce jeli. — No už jsem toho dost napsala o zdejším životě. — Moje listy z Vídně a Ostrihoma snad máš, v nichž o naší záležitosti píšu, pokud vím. — Take jsem si myslela, že Fiala Karla nedovolí, ať si to nechá a shromáždí, možná že mu budem do té doby moct něco přidat, a na budoucí rok o velkonocí ať se podívá raději do Sagan, anebo do Lednice, což by ještě méně stálo, z takové cesty alespoň něco má pro svoje umění, nabyde většího rozhledu ve světě, a za den neb dva dni by beztoho ničeho neužil, ani co se zdraví týče, a kdyby špatné povětří bylo, ani pro radost. Já take bych ráda v tu dobu se podívala do okolí Domažlického a hleděla, abych mohla vzít Doru a Jarouše s sebou, mohli by těch pár dní zůstat v Domažlicích, co já bych na horách byla. Řekni jim to, a ať si nestýskaji, byla by to hloupost od nich, vždyť

když já doma jsem, take s nimi večér nemluvívám. Mně je tu hůř samotné; stýská se mi vskutku velice a toho smutku, co jsem i v Praze měla, nemohu se zbavit. — Že se s Marií dobře srovnáváte, těší mne — vždyť tuším máte oba rozum z toho, že by vám ani ke cti ani k domácímu pokoji nesloužilo, abyste se vadili. A co s kvartírem — máte už jaký? — Jak ste vyšli s penězi? Jak já vyjdu, bůh zná; konečně povandruju odtud pěšky. — Jen mi hned píšte — a děti ať take píšou a Jarouš ať dá na [— — —]

JOSEFU NĚMCI

8/9 55.

Dnes jsem dostala váš list a velice jsem tomu ráda, neboť jsem měla dnes ošklivý sen, o Dorince a Jarouškovi, a take se mi stýskalo. Kdyby jen toho strachu o Vás nebylo — ale to nic neslyšet, než o té choleře, až je člověku ouzko. Já mám strach o Vás a Vy o mě; věřím vám — zde zuří cholera v celém okolí, v Rybarech umřelo již 30 osob za posledních 12 dní, ale není to div, vždyť ty lidi živí jsou a bydlí jako dobytek. V Ljeskovcech už kolik stavení zcela vymřelo a ty dni zase řádí v Bystřici. V Šljači ale nikdy ještě nebyla a sem prý take nepříjde, tedy se nebojte. Hůř je mi o Vás, jen kdyby už ten Lambl byl doma, tak bych byla uspokojenější. — Paní Jungmannová byla stará paní, ale přece mohla ještě žít, líto mi jí, ale Kodymová, chudák, měla být opatrná — a on take, pan doktor. — Že bych já tu mohla se stravou se zkazit, o tom není řeči, spíše že nastydnu. Jak jsem psala, bydlím na samé hůře, ačkoliv mám pokojík hezký, je přece drahý, a pak jsem tu samojediná, a od pondělka ani v druhém poschodí nikdo nebude, budu tedy ještě osamotnělejší. Ostatně jsem tomu už přivykla a nestýská se mi v té samotě. V noci spím dobře. Ráno jak vstanu, trošku se ustrojím a sběhnu do lázní, tam se každý den se mnou koupá Dr Fejer z Bystrice a zeman jeden z Dyöngyeše Bennet; to půl hodiny žvástáme, pak se rychle u teplých kamen ustrojím a běžím k snídání. Po snídání se ustrojím pořádně a jdu k studni dolů, tam vypíju dva tři poháry vody — hodinu chodím po parku a pak zpolehoučku cárám do Hajník k obědu. Není-li Anka s obědem ještě hotova, pomahám panu faráru vylupovat fizole, pak si sednem ke stolu, sníme v bázni boží dva zušpeisy a polívku, já musím

mu povídat, co se ve světě děje, čemuž on se velice diví, neboť nic nečte a mimo svých jaloviček, bujáčeků a svého gazdoustva se o nic nestará, po obědě jdu s Ankou do zahrady pozřet, ako je, a pak zase cárám hore na Šljač. Trochu sedím v své izbě, píšu, a zase jdu pít „medokyš kyslý", troška se procházím po stráních, neboť nechci s tou společností nic mít; jsou to nejvíc mužský a rádi by mi chvíli chtěli ukrátit a spolu sobě, ale já o ně stojím jen k večeru, když musím zase do lázně, neboť to mi je samotné v tom černém, vířicím zrcadle ouzko. A ženská se žádná v něm nekoupá, to je nejstudenější. Měla jsem brát sedací lázni v Lenkeyovém zřídle, ale jen dvakrát jsem brala, je tam dole tuze vlhko už a příliš mně zima bylo. K osmé hodině jsem se vším hotova, pak sednu a píšu, někdy jen do devíti hodin, někdy do jedenácti, kde už nikoho vzhůru není. To je můj život! Nejhůř je, že tu pranic k dostání není mimo od traktéra, a to za drahý peníz. Pan farár posílá mi každý druhý den žbáneček smetánky; nuž kávu jsem si koupila, mašinu mám, ale líh nemám a tady nedostanu, musím tedy brát černou kávu od traktéra, za 8 kr CM na malé dva šálky. Ráda bych si ji uvařila, ale nedostaneš tu ani hrníček, ani tu kuchyně, ani dříví. — Obědy mám v Hajníkách, svačinu čili olovrantku pomíjím a k večeři beru si z hospody maso nebo volačo; chléb tu nedostanu, a kdybych si u farára vyprosila, suchý ho jíst nemohu, tlačil by mně v žaludku, mléko se bojím jíst teď a vino mi Dr zapověděl, dokud tu budem, a kdyby i to ne, je u traktéra obyčejného špatného vina, co jinde holba za 12 kr, za 1 f CM — kdo by to koupil! Jak dlouho tu vydržím, nevím, za jedno zimou, za druhé když jeden po druhém odejde, co bych tu samojediná v celém stavení dělala. Ještě by mne okrást mohli. Voda mi ale dobře svědčí, alespoň na nohy — ani nemohu povědít, jak se cítím čerstvá; včéra jsem šla v $3^1/_2$ do Zvoleňa z Hajník po hradskej, tam jsem celou hodinu chodila a zase přes borovou horu domů, a jakoby nic. — Ale větor tu dúchá po těch vrchách, že bych dobře kožich

snesla. Ale sníh na holech ještě neleží a mimo jednoho pršlavého dne máme tu jasné krásné dni, ač zima řádná večér a ráno. — Když vlezu do vody, zdá se mi jako led, ale v minutě už cítím příjemné teplo, což čím dále tím více přibývá, až se mi zdá, že sedím v horké vodě, tak mne tělo pálí. Asi za 14 minut ale začne mne už kůže bolet, jako by mi ji stahovala křeč, zvlášt dole na nohou, v dlaních, a prsní bradavky, v těch je taková bolest, že mne až zima rozráží. Po čtvrthodině vylezu z vody, chvíli se troška klepu, červené tělo mám jako rak, tvář jako smrt, pak mi je ale tepleji a tepleji zase a za půl hodiny velmi mílo. — Bolesti v břichu, co jsem poslední čas v Praze měla ustavičně, ztratila jsem zde zcela, i tok první dva dni jakby uťal, ale nyní už zase je stará historie. Bylo tu tolik paní s tím letos, i Hildegarda silně ho měla, a všechny prý ho ztratily, ale ovšem byly tu po 4 i 6 týdních — což je u mne nyní nemožno. — Je tu z Vídně dvorní sekretář jakýs Stöckel, ten nechce odejít až konec října, ať je tu prý kdo nebo ne, on tu zůstane sám. Zjezdil lázně kdejaké, a žádné ho tak nesesílily vbrzce jako zdejší, je tu tři neděle, ale lítá už jako prašivec po okolí, dědek plechatý. Že mne velice posilní, to cítím už nyní, že ale pro nyní zcela vyléčí, to pochybuju. Voda, co píju, má mi dělat volnou stolici každý den; první den jsem po ní šla dvakrát, druhý den jednou, a nyní jí vypíju dost, a jdu jako doma ob den. Je to jako s medicínou, jak se na ni zvykne, neúčinkuje už; ale ta kyselka je dobrá k pití a lidé z Rybar chodí si těm nemocným pro ni, že zahasí žížeň, ale ne co lék, oni praví: ništ ta něurobí, len že taká dobrá, a teraz v Hronu voda mutná „mrchavá". — Zítra jedu do Bystrice pozrít na Radvaňský jarmok, pan farár dal mi koně; on jede se svým otcem a matuškú, došli mu dnes z Kríže pozriet na jeho gazdoustvo. Staří to lidičky, ale velice se mi líbili. Po obědě byla jsem s nimi (a toť se rozumí Anka kuchárka take) na požehnání — a pak jsme šli na pohrab. Umřel mu mlatec na choleru, velmi hodný člověk, poslal mu pro doktora, já mu sama dala prášky

Doverské, co sebou mám, jak začal běhat, ale ona šla záhy z něho krev a konečně nemohl močit. Zůstala po něm vdova, s mrzákem dítětem. Tak jsem viděla divný tu obyčej pohřbu; vdova musí nad rakví svého muža naříkat, mezitím co kantor a farář zpívá. Rakev leží na márách před stavením, bílým šatem přikrytá. Naříkání to děje se zpívajícím tónem a v rymech, a to je škvěk, jako když dvoje dudy dudají. — Lidé pláčou, ale dobře přitom ji poslouchaji, jak jí ten nářek pekně přisluší. Já se divila věru, jak se jí řeč rymovala a z úst jí plynula, jako by to z tabulky sčítala. — Když odzpívají, musí i ona přestat a rektor začně číst nebožtíkův životopis, jaký byl, odkud jeho žena, na jakou chorobu umřel a že choroba počala s laxováním. Nato farár vykropil, chlapi vzali truhlu, žena za nimi začala opět svoje lamento odzpěvovat, a tak až na hřbitov, který je pro Rybary u samého Šljače. Na cestě přidala jsem se k té oné gazdině, a tu mi „svoje žiale" povídaly. Jedné umřela dcera 17 letá ty dni na choleru. I povídala mi „ach taká to bola driečna ďouka, ako ta srna, a smrt hu schvátila, tak ako by hu klianicú udriu, na raz". — Zítra jedu do Bystrice na Radvaňsky jarmok se podívat, bytem budu u Rárusu, jsem již zvána, a až ze Šljače odjedu a v Bystrici několik dní pobydu, bych se v okolí ohlédla, u nich si věci nechám. Jsou to hodní lidé — a on stařeček je už dětinský; — mám ti vyřídit pozdravení. Take jdu v útery do Hrochot, dvě hodiny odtud, k faráru Braxatoriusovi, známému pod básnickým jménem Sládkovič. Dnes přijel do lázní Dětvan, chlap jako hora, je ho plná kúpel, ale nemuóže na nohy, jak oni říkaji „nevládze", — s tím budu držet kamarádšoft, ti muži ostatní, co tu jsou, proti němu vyhlíží jako zmetkove. — Nyní o mně dost. — Co se Tvé věci týče, dělej nyní jak rozumíš, já Ti v tom radit nemohu; že by ale Neuwall byl tak velký hubař, to bych neřekla, — ale Jelena nech — to je protekce, které já hledat nebudu. — Však si nemysli, že požívá té důvěry; — takový tlampač, aby se tím všude chvástal, že dal za

Tebe dobré slovo; snad bys nechtěl děkovat existencí kurevské protekcí? — Když Tě vyženou, nuž budeš si hledat chléb jinde, což ale myslím že se nestane, a dají-li Tě k nějaké kancelářské službě, nebude o rok zle, — pak jdi do pense. — Nepouštěj jen napřed zase srdce do kalhot, jak ty to umíš. Až na zpáteční cestě, bude-li ještě k tomu dost času, což ale nemyslím, mohu se stavit ještě u Plenra, pojedu-li přes Prešpurk. Do té doby uvidíš, jak to bude, a snad se i něčeho dovíš; — Heger ať píše Masnerovi, dobře udělá. — Co se těch dvou týče, je mrzutá věc a hloupost od Vaška ovšem, ale víc než ptát se *nás* nemohou — ale kdo by se takové daremnosti nadál — a konečně což může celá ta věc obnášet než nějaké nedorozumění nebo klep, a bázeň přenáhlená zase — nebo přílišný diensteifer — aby se mohlo říci, že jsou opatrný a že se přece něco děje. — Ale hloupý je to, že se na nás addressuje, — to je jísto — než člověku v neštěstí postavenému musí se odpustit, a kdyby i svou vinou do něho padl, — byli moudřejší lidé a chybili, zmálomyslněli, natož mladý nezkušený člověk. — Lehko mluvit tomu, kdo v tom pádu nebyl. —

10/9 Už se mi chtělo velice spát, nemohla jsem list dokončit; v sobotu — včéra jsem sice v pět ráno vstala, ale než jsem se vykoupala a vodu do sebe nalila, bylo 8 a čas jít do Hajník; v 9 jsme jeli, já s kuchárkou a rektorovou dcerou. Já šla hned k Rarusovům, jak jsme tam přijeli, kamž přišla i Pepka Sablakova. S tou jsem šla ke Gočarovi; Čulen je u Plošiče, by mu trocha pomohl, neboť měl ten chuďas choleru a je posud slabý. Je tu právě take Francisci s paní, slehla mu tu s třetím dítětem už. — Čeští profesoři vylítli všeci do Čech. Slota 16/9 zase přijede. Odpoledne jsme šly s Pepkou a Rarusovou na jarmok. — To bylo lidstva, a křiku, a tlačenice, že jsem jaktěživa v takovém tisku nebyla, — selský lid a mezi těmi ženy s košjarama na zádech a poutníci s bátohama, panský lid, paníčky, officíři, hajdúci, žandáry, cikáni, jimž se přitom řemeslo dobře dařilo, všecko to bylo jeden chumáč, jeden

křičel víc než druhý, ale žádný nepopustil, ani žandáry nebyli nic platny, protože tak stisknutí byli, že ani pohnout se nemohli, a klení nebylo nic platno. Tu neplatilo nic, každý bránil svůj život jak mohl. — Jedna žena omdlela, nikdo nedbal, děvče polomrtvé vytáhl kupec jeden k sobě přes krám a křísili jí, nikdo se neohlídl, i Rarusce přišlo zle a Moravan plátenkář vtáhl ji jako kočku do svého šatoru. Ze mě i z Pepky jen teklo, od strkání, ale přece jsme dodržely, až se na horním konci trošku uvolnilo. Co modřin jsme odnesly, to máme. — Přece mne ale nemrzelo, že jsem na jarmoku Radvaňskem byla, stojí to za to. Koho jsme ale potkali, Bodrouského! — Co je z Bystrice pryč, po prve tu je; měl radost a hned se ptal na tebe.— Příjdou v útery všecky ke mně a do Hajník. V $9^1/_2$ přijeli jsme domů, neboť, ač já v pět hodin již u hospody, kde koně byli, čekala i kuchárka v hodině přišla, kočího tam nebylo — a nepřišel až v $7^1/_2$. — V Hajníkách nechtěla jsem zůstat, abych ráno nezmeškala kúpel, tedy jsem cárala ještě na Šjlač a Mariša ďouka s lampášem (lucernou) se mnou. Ony mne maji všechny rády, ani nevím proč. — Počasí tu máme jasné, ale zimavé, dnes je zase zaoblačeno, včéra ale bylo velmi krásně. — — Cholera v Rybarech troška přestává, celkem umřelo 33 — je to na takovou dědinku dost, kde aby se každá ruka zdesateronásobila, když je čas práce, a to byli z většiny robotné lide. V Bystřici ale řádí; včéra, co jsem tam byla, tři v samé ulici umřeli, co Rar. bydlí, take jedna hezká prý žena, pořádná, hospodská, kdesi ze Sent Ivanýho krčmy. Nejvíc je léčí odvarem z jalovce a podobně zavánějícími kapkami, po tom nejspíše do potu příjdou. — Ale lidé maji zde hrozný strach a jsou pověrečný náramně, nuž to není pak div, když tak nemoc řádí. Já se alespoň nebojím. — No už jsem Ti toho napsala dost, teď sbohem, buďte zdrávi, pozdravuj známý všecky; však já budu psát i jim, ale najednou to být nemuože. Líbám děti srdečně a budu jim všem psát ty dni i Marii; k tomu přidám odpověd Lizince a Dr. Buďte zdrávi! Vaše upřimná máma.

10/9

Milá Dorinko!

Tvůj majounký listek mne těšil, tím více, an se mi tu noc o tobě zdálo, žes nemocná. — Věřím, že se Ti stýská po mně, však i mně se po Vás stýská — ale když to jinak být nemůže, musíme to snést a těšit se, jak každý z nás dovede. — Mám ti za zlé, Dorinko, jestli *bez příčiny* nechceš u Spottů pobýt, jako kdy jindy, když jsem doma byla já; paní je dobrá a ráda bude, když jí něco pracovat budeš, — což tobě zase jinak k dobrému bude. — Jen poslechni — vždyť ti take lépe čas ujde, a můžeš pobýt v zahradě, když je hezky. — To není žádné vtírání, když mně to nabízí, i Tobě — a když Ty pro ni tam pracuješ, naopak by paní myslela, že proto tam nechceš zůstat, abys nemusela jí dělat. Já bych Tě zajisté nenutila, kdybych věděla, že je mrzíš. — A co dělaji Hanušovic? — Pozdravuj je srdečně, možná že budu panu Hanušovi psát, nyní nemám ještě, co by ho zajímalo. Líto je mi, že jsem Dorinku neviděla. Tetka mne tuze prosila, abych se ještě stavila ve Vídni, chtěla, abych Vám nějake maličkosti vzala, ale s sebou dát nechtěla, ovšem kdybych měla peněz nazbyt, stavila bych se, ale to nebude, budu jí tedy psát, by mi to poslala do Brna. Nepsal Hansman? — Zdenka Šemberovic je hezká holka, pozdravuje tě, ale myslím že bys ty s ní nesouhlasila. Má pěkné květiny, jež si sama opatruje, a roztomilou hrdličku ochočenou tak, že z ruky žere, na ramenou jí sedne, když šije, a za ní chodí z pokoje do pokoje. — Umí pěkné práce a je o rok jen starší než ty, budeš mít co spěchat, až budeš zdráva, abys uměla, co Ti potřeba. — Jakpak lázně pískové, je už zima, viď? — I zde je zima a já ráno i večér v plášti chodím a v noci je mi pod dekou zima. Tak mnohdy toužím po mém

pokoji, až nemohu říci, ale to jen chvílemi, když je mně zima, anebo večér, když tu jsem jako duše sama a venku vítr okenicemi a dveřmi řinká, to si myslím, kýž jsem doma. Chvílemi si zastesknu po Vás a lekám se, byste nestonali, — ale jinak jsem ráda, že mohu být v světě. Moje fraucimorka, co má povinnost uklízet pokoje, dostala zimnici, nyní mi chodí správať a obradiť izbu — douče jako Ty, ale bystré jako šípka, všemu se diví, všecko vidí, na všecko se ptá a všemu diví, jako Márka; jmenuje se Zuzka — dnes ráno dostala z jarmoku čižmy, i přiběhla nahoru mně je ukázat a začala mi tancovat. Já jí přivezla perníkovú pannu a ona měla radost, jako bych jí přinesla na šaty. „Ako tuo peknuo," povídala si a líbala ji. Tak ti německé hosti lajou, že jsou ti Slováci nevlídní a zlodějská rota, ale já si nemám nač naříkat, mne maji rádi, neublíží mi a každý mne pozdraví zdaleka. — Kdyby se Tobě trefilo přijít do světa, hleď získat si lásku a důvěru lidí, neponos se nad žádným, a všude najdeš dobrých lidí. — Jakpak se daří květinám? — Co Vidák dělá? Má ještě hodně blech? Takových ale nemá, jako já tu mám v mé izbě, to je hrůza, takových ste neviděli, a jak mne zlobí. Ptala jsem se ty dni Zuzky, kdo tu přede mnou zůstával, a ona mi povídala „Něvěm, lebo žandár lebo farár, volakdo tu bol." — Chytrá to odpověď! — Pamatuješ se na ty dvě Slovenky, co byly v Bystrici u nás, ta hezčí z nich je doma v Bystrici, nechá Tě líbat; je to hodná, a měla radost, když mne viděla, ale žádný mne nemůže hned poznat, že jsem se velice za ten čas změnila. Tedy nemíváte nic k večeři? Nuž ať vám dá táta na tvaroh, ten snad nebude drahý, a máte přece něco, a nebo ať Marie vždy už více něco uvaří. Snad už budou švestky lacinější, trochu lekvaru a pomazat chléb, nějak si už pomozte. Kdybych vám mohla pomoct, to víš že bych to udělala, ale já nevím, jak sama vystačím, protože jsem ve Vídni nic nedostala. Až se vrátím, však si to vynahradíme; jen už trpte, vždyť bych já take dobře se mít nemohla, kdybych musela do hospody, — a ostatně vy

byste mnohé věci ani nechtěli jíst, co nám Anka přistrojí, až příjdu domu, povím vám o těch všelikých jídlech — ale já si to libuju, ať je co chce, voda mi to zde stráví, třebas to bylo těžky, nechci, aby kvůli mně zvláštní jídla dělali. K obědu musím nyní dále chodit než ty, ale když prší, přinese mi Štofka, chlapec jako Jarouš, jídlo nahoru. — Až po druhé budu Ti více psát, zatim dost. Pozdravuj pní Hanušovou, děti i pána, Špottovic — Jelinkovic i Metznerovú. Buď hodná, veselá, šetř si zdraví a piš mi často a hodně mnoho.

Tvá upřimná matka

V Šljači. 11/9 55.

Milý Karle!

Táta mi psal, žes už v Tvém novém místě, žes ale práznin použít nemohl, poněvadž tě pán potřebuje. Já si to take myslila, že to nebude moct být; což bys take byl jedným neb dvěma dny získal? — Trochu peněz vydal a nic za to, lépe když si budeš peníze střádat na větší cestu, kde něco uvidíš a vyzískáš pro svoje umění. — Jak se Ti tedy líbí v novém místě? — Možná že ti bude z počátku trochu krušno, všelicos že ti bude za těžko přicházet, ale pomysli si vždy: není to na věky, nějak to přetrpím, je tisíce chasníků, jimž se vede hůř. — Co nyní zkusíš, to vše ti bude někdy k dobrému, věř mi, takový člověk ani se poznat nemůže, kdo nezakusil i zlé, — teprv když i v tom setrváš, budeš za něco stát. — A tak zle tam nebude — když na tvé hlavě víc leží, máš i více pochvaly, když vše k spokojenosti vykonáš, a kdybys na nic nedbal, musíš na to pomyslit, že nejsi více učedník a první krok k samostatnosti žes učinil; nejsi již dítě, kráčíš do let mládeneckých, musíš tedy take odkládat návyky, které se dětem odpustí, ale mládence nehodné jsou, a kdyby ti zůstaly, na věky nešťastného tě činily. Chop se každé práce s chutí (neboť nechutí vše si ztížíš) a nepopusť, až ji vykonáš, nechť je trocha obtíží, tím více tě bude těšit, když ji vykonáš, a u muže je vrtkavost a nestálost hnusná, to si pamatuj. — Muž musí být jako skála, ne jako třtina, kterou každý větřík pohybne. — Buď vlídný ke každému, ať je to kdokoli, tak získáš si lásku lidu; tys chudobný a nevíš, kdo ti může být kdy dobrý, mnohdy i velkým malinký pomohl — taková planá hrdost je ošklivá, která se na nic nezakládá, — a kdybys i byl učený, bohatý, nekrášlila by Tě hrdost, urputnost [by] tě ošklivila. Drž čistotně svoje

tělo i šat, ale tu hloupou marnost si nepřivykej, která mnohdy k zlému tě zavedla, a né-li to, u každého rozumného člověka směšným tě činila. Přivykej nepohodlí, otuž se, i byť nemuselo být, neboť budeš muset ve světě mnohých nepohodlí snášet, budeš-li chtít svět vidět, a tudy nebude ti pak nic za těžko přicházet; až budeš svým pánem někdy a budeš k tomu mít, pak si budeš moci mnohé pohodlí a rozkoš dovolit. Raději, když budeš mít krejcar zbytečný, sděl ho s chudším bratrem, pomysli, co statisíců lidu na světě, kteří o hladu vstávaji i léhaji, hladem umíraji, a zajde Ti chuť na mlsky. Ovšem že maličkostí nepomůžeš mnoho, ale vykonal si svoji povinnost, bratra k bratru, přispěl si tím, čím přispět si mohl, a kdyby každý tak myslel, nemuselo by, milý hochu, být zle. — Nemysli nikdy na daremné věci, které mysl Tvoji rozdraždí a od práce Tvojí tě lákaji, mysli jen na to, co Ti potřebno, na svoje umění, a hleď jen, co možná rychle kupředu bys kráčel, aby z Tebe byl pořádný člověk a bys sám sobě zadost učinil i povinnosti, které si dlužen svému národu; nyní máš již rozum z toho, že nejsi na světě proto, abys jen jedl, pil a spal, jako zvíře. A pomysli, jakou radost nám uděláš, když z Tebe bude pořádný člověk, k prospěchu lidstva, a jakou žalost bys nám udělal, kdybys stal se daremným člověkem, ničemou, k obtíži každého člověka, aneb kdybys jen žil, abys žil. Tys mi slíbil, když jsem pro Hynka želela, že budeš hodným, jako Hynek byl, abych neželela, já tě, Karle, ještě na Tvůj slib nepamatovala, nyní ale, synku, ti ho připomínám. Posud želím v něm svého nejhodnějšího syna, který by mi časem byl nejvěrnějším přítelem býval, posud myslím, že s ním nejkrásnější moje naděje umřely — kdy, Karle, asi budu moct upustit od svého mínění, kdy budu moct tu naději v tobě mít? — Viď že mne poslechneš, že budeš pamatovat na moje slova a hodným, pořádným hochem budeš a lehkomyslnost svoji víc a více odkládat budeš? — Učiň to nyní sobě k spasení a mně k radosti — až příjdeš více k rozumu, poznáš lépe vyšší tvoje po-

vinnosti. Neslibuj mi nic, ale dokaž skutkem, že máš matčinu prosbu v paměti. –

Co tam prozatim potřebuješ, popros tátu nebo Marii, aby se Ti dalo, dále, až budem moci, to víš že vždy uděláme, co jsme vždy pro vás dělali. – Zachovej si zdraví, nejez, co ti pod ruku přijde, máš dost zkušeností, jak zlá je choroba a co bys sám tím ztratil a jakých starostí nám udělal. – Co zde dělám a jak se mi vede, dovíš se z tátového listu. Zpo [– – – – –] hradník, jak by ten pa [– – – – – – – – – – – – – – –] květin je tu ale krásných. [– – – – – – – – – – – – – – –] na, ty ani jsem v Praze ještě [– – – – – – – – – – – – – – –] ký keř, krásně kvetoucí – Mart [– – – – – – – – – – – – –] vadž má semeno formu, rýpa [– – – – – – – – – – – – – –] ale je krásná, take jen jedno [– – – – – – – – – – – – – –] krásný štavel. – Take Oleandr bíle kvetoucí, ale květ jako jasmin formován, a rozličných krásných fuksií, jakých ani vy neměli ste v zahradě. Lycopodium roste tu venku a je krásný, a vy to máte v skleníkách a teplým domě; dnes v noci ale tuším přece zmrzlo, neboť byl hrozný mráz. Až příjdeš k Hlavsovům a Kuřá., pozdravuj srdečně. Nuž buď sbohem, hleď, abys dělal čest sobě i panu Fialovi, a ostatní odlož na vrchní poličku. Píš mi take, až budeš mít trochu kdy. –

Líbám tě vroucně a doufám, že budeš na moji prosbu pamatovat. Tvá upřimná

matka

Karlovi.

V Šljačské kúpeli 12/9 55.

Má milá roztomilá Lizinko! Chtěla jsem se Vám ozvat, dříve než jsem Váš milý listek obdržela, ale naši doma chtějí vždy, abych hromadu a kopu napsala, a pak je hned psaní těžké a nemohu jiné přidat. Ale abych na Vás zapomněla, to Vám nesmí na rozum přijít, i kdybych déle ještě psát neměla, na tak krátké lokte já přátelství neměřím, má drahá, abych jsouc za humny zapomněla již na svoji milí. — Já vím, že chcete vědět, co já asi celý den dělám a jak se mám; nuž koupám se, píju, jím a běhám, pak trochu píšu a hodně spím, sám pánbůh se nemá lepší, a ráj mám před očmi. Lizinko milá, přála bych Vám podívat se do zdejších krajin, jsou to rozkošné kraje, a já s mého pokojíku vidím na hory zúkol vůkol; jen se zeptejte bratra, on tu byl a poví Vám, jak zde krásně. Při svitu i mraku zaklopena je dolina hustou mhlou, jako by se veliké vlny řeky v ní převalovaly, a nade mhlou vyvstávaji modré vrchole hor a do samých oblak čněji, vyšší nižší, špičaté i homolovité. Tuty dni ráno podivila jsem se, byla proti východu duha a hezky dlouho potrvala, každý se divil, časně zrána (bylo k sedmé hodině) ještě jí neviděli. — Mezi sedmou a osmou hodinou se já koupávám v kúpeli všeobecné, neboť to zde není, aby mohl mít každý svou kúpel neb vanu, komu svědčí teplejší voda, ti se koupaji ve vřídle, co se hodně teply ze země vaří, a kterým studenější, jako mně, ti v studenějších; studenější jsou tu tři. Po vykoupání trochu běhám po chodbě a jdu si vařit snídání — po snídání něco čtu neb píšu, asi hodinu, pak se chutě ustrojím, vezmu pohárik a jdu k „medokyšu", tak nazývají Slováci vřídla kyselá a vůbec minerální vody. Ráno píju medokyš vlažný, pak se procházím trochu

po zahradě, jež tu po vrchu dolů dost hezky zřízena je, a o půl dvanácté pospíchám do Hajník (děliny to dobré čtvrt hodiny od Šljače v dolině) — k obědu na faru. — K obědu míváme každý den *baraninu* a všeliké zušpeisy, ale mně to chutná, ať je cokoli, a kuchárka Anka je hezká Slovačka a umí jídla čistotně připravit. U oběda povídám panu farárovi o Praze, a kde co nového chytnu, a on mi povídá o svých jalovičkách, bujáčkách a o svém gazdovstvu. Po obědu pomůžu mu trošku vylupovat bob a pak cárám zase nahoru a hned se stavím u kyslého medokyšu, to je velmi lahodná voda a šumí jako šampaňské. Po čtvrté hodině vařím si *olovrantku* (svačinu, Slováci vůbec pro snídání a svačinu nemaji slova svého, snad nesvačili a nesnídali jejich předkové). Po svačině píšu, nebo si vyběhnu ještě do okolí, a v 7 hodin beru zase lázeň, po té se už ulebedím v svém hnízdečku, v osm ještě něco povečeřím, mám-li hlad, a v deset neb třebas v dvanáct, jak se mi kdy chce spát, vlezu na lože. Povídala mi služka, aby jsem šla časně spat, že v tom starém kastelu (tak zovou dum, co bydlím) *mátá* (straší) o půlnoci; já ale posud žádných mátoh neviděla. Tak žíju, leda jestli někam dále si vyběhnu, to ten rozdíl. Společnost měla bych tu, je tu několik paní ještě i pánů, ale já s nimi mluvím jen v kúpeli a na procházce, návštěvy nedělám — oni se mi diví, že mi není dlouhá chvíle, a jeden naříká víc než druhý na tesknost, já ale nemám dlouhé chvíle, ani se mi nestýská, leč když mi napadnou děti a cholera. Bojím se, aby se některý v Praze nerozstonal. Zde hodně řádí, ale není div, vždyť ti lidé take pranic na sebe nedbaji, chlapi jsou jako hory, ale cholera se jich nebojí. Oni si ji lidé představujou zde jako vysokou ženu, v sivé plachtě zahalenou, s krvavýma očima, chodí prý tak od dědiny k dědině a dáví lidi, už prý ji kolik lidí potkalo, jednomu povídala, že celý svět vymře nyní, protože je tak hrdý. — Okno by nikdo neotevřel, kdybyste ho bili, bojí se, že mu cholera přileze oknem. Oni si tu nemoc nemohou lidé vysvětlit a tu náhlou

smrt a děsí se jí; v některých dědinách vymrou v stavení všickni. Já se ale pranic nebojím — a Vy, Lizinko, máte dobře, že se take nebojíte; pošlete těch bojácných sem na Šljač, zde nahoře nikdy ještě nebyla, zato ale mohou zde snadno zimnici dostat. — Nuž nyní budete zase všecka potěšena, že máte Vilímka doma, neni-li pravda? — Budete mít co poslouchat. Jak se strávníky, máte již všecky? — Píšte mi vůbec všecko, jak se všecky máte, co děláte a ste-li již v pořádku. Těším se sama nad uzdravením Teodorka — chuďátko malé, když on to přestál. Úctu moji i srdečný pozdrav paní matce i sestrám, a Vás mnoho — mnohokráte líbá Vaše upřímná

Božena

JOSEFU NĚMCI

V Šljači 15/9 55.

List, na nějž jsem už toužebně čekala, včéra k večeru jsem dostala; chodí odtud každý den posel do Zvoleňa, odpoledne, to vezme odtud listy tam a přinese, které tam jsou. Nyní ale když už tu hrubě nikdo nebude, přestane to asi; beztoho vaší odpověd zde nedočkám, neboť v pondělí neb útery 17—18/9 jdu i já odtud. Dnes se stěhujou i ty paní ze Štávnice, co tu byly ještě, i Dr Féjo odjel, ještě jsú tu z Vídně jeden radda od účtárny, jistý Cerva, rodem Bystričan, a dvorní sekretář Stöckl, pak lazební Doktor Habrmann, direktor Illing a účetník, který tu bydlí celý rok. Včéra přijeli ještě pánové ze Štávnice k inventuře, co bývá každý rok, a jistý Dekr — zeť Russekru, který tu dělá plány k okrášlení Šljače. Věru za ty tři roky velmi mnoho tu okrášlili — napřes[rok] tu chce Hildegarda i s ním celé léto pobýt, nuž tedy dělaji zase přípravy. Rádi by, kdyby se jim tu lidé osazovali, lacino by jim tu dali místa k stavění i cihly, ale znáš zdejší nepodnikavý lid, nikdo nechce — a přece by tu měli v letě řemeslníci, zvlášt pekaři, řezníci — a podobné, dobrý odbyt. Zdejší trakteur dost mnoho platí nájmu, a přece přes ke 4000 f vydělal. Co jen na víně vydělá, neboť zde láhev za 1 f CM, a je to jen to lehké špatné vino obyčejné, jen že ho dá do láhví a zapečetí. Nepíju zde žádné vino, ono mi dělá horkost, co jen dvakrát na faře jsem pila; snad to je tou vodou, nebo čím nevím, neboť mně jinak přece vino jde k duhu. Pro povětří mohl by tu i déle vydržet, ale už je to zavedené, že okolo 20 Sptbr se vše odstěhuje, tak ten starý šlendrián se vede i dále. — Kdyby tu bylo obyvatelů, nebo krčmy nahoře, lidé by tu zůstali a nedbali na nikoho, ale jak odejdou páni dohlížitele, odstěhuje

se i hostinský, lazebník již netopí komůrky, a tudy koupání samo sebou přestane. Ten dvorní sekretář tu ale chce dodržet do 1/10 — bude si vše sám kupovat a platit. — To se naplatí; nuž ale když k tomu má a dobře mu voda slouží, ať platí, našinec to nemůže udělat. On je jako luňák suchý a žlutý byl jako vosk, ještě když jsem přišla, on tu též dlouho není — a ku podívu se spravil — koupáme se nyní spolu, — a chodíme take pít vodu — ale on dědek lítá jako běs po zahradě a pak sní každý den 20 rózků (rohlíčků) mimo jiného jídla. — Povídal mi, že si nechá pak, až tu bude sám, vždycky uvařit 2 libry hovězího masa a že bude mít k obědu dost, chleba že si nakoupí a rejže na kaši a že mu lazebná může vařit — ve Vídni že si to pak vynahradí. Kýž ho šlak! Je to asi nějaký labužník a od dobrého živobytí sešlý. Ti lidé jsou zde choulostiví na zimu, všickni se diví, že se vydržím koupat v té studené vodě, a ona má přece 17 stup. tepla — a tělo člověka pálí jako oheň, a oni se koupaji v 26 stup. a zimou se drkotaji, když to vyleze. Však když málo v kamnech zatopeno, i mně zima, kdy vylezu ven, zato je mi ale potom teplo. Už si nechávaji i v pokojích topit; já ovšem ne — a každý den mám okno kolik hodin otevřené — a spím jen pod dekou — někdy je mi ale dost zima v noci, to se musím přiznat. Posud byly krásné dni, ale ráno a večér mhly; když v sedm hodin vstanu a jdu dolů tu vodu pít, přijdu celá svlhlá nazpět od mhly. Dnes ale v noci pršelo, a všecka obloha zatažena; to bude zase smutný čas a jistě dva tři dni potrvá. Pan farár má mlázo (votavu) v petrencích, bude naříkat; ten žije jen v tom hospodářství, je ale vskutku velmi dobrý člověk. Na Anku nedá nic dopustit — Anka může dělat co chce — Anka je dobrá gazdina. — Ale Anka gazduje dobře pro sebe, umí prospěchu svého užít — a věru mimo uvaření nedělá celý den nic. — Inu proč by dělala, když nemusí, — ať si šetří zdraví — však je souchotinářka, a kdyby nebyla kuchárkou na fare, však by jí bylo zle. — Cholera v Hajníkách i Rybarech snad přestala, jestli zase nezačně při

vlhkém počasí, dva dni, co nikdo neumřel. V Bystřici je ale hodně; umřel tam jistý advokát Sumrák a tři měštanky, z té jak se říká lepší třídy. — Ale na dolení zemi řádí hrozně, okolo Varadina, Debrecina, Vesprimu — tam i 300—400 lidí v jedné dědině vymře. Take v Pešti ubývá. Ale dole není doktorů, a co jsou, bojí se k lidem chodit, jen jim léky pošlou — jak to už zde způsob, a lidé mnohdy, co maji užívat, tím se namažou, a čím maji mazat, to užívaji. — Však on to jeden čert. — Mnoho padaji lidé z cholery do typhusu, tak i v Rybarech jich ještě kolik leží. — Ale zde ani po celý čas doktora nebylo — kdo umřel, umřel, kdo zůstal, zůstal. Jen pan farár, co tak věděl, dával — a to on se mne ptává, co to asi je. — Ale je to hrozné, ty křeče když chytí, jenže dlouho netrvaji, brzy je po něm; ale tak křičí bolestí. — Já se pranic nebojím, nemějte starost, jinak se take nezkazím, myslím tedy, že se mi nic nestane, — za ostatní nemůže člověk stát. Skoro mne to více v Praze lekalo — když jsem viděla ty černé vozy. Zde se vše tiše odbyde — lidé si ponariekajú — a hledí ruce, které jim odpadly, vynahradit usilovnější prací; pro robotníka neb gazdinu největší nářek. — Hlubší cit nemá zniku a žalost nemá trvání u toho lidu, pro samou robotu. — Včéra byl v Hajníkách jistý Štefanovič z Ďarmot, ten měl radost, když mě viděl, a že jen abych u něho v Ďarmotech — se ubytovala. Zdá se být horlivý Slovák — já ale nevím se na něho pamatovat. Je úředník a byl dříve ve Zvoleni; — tebe zná a nechává tě pozdravovat. Tak se to v Ďarmotech dříve dovědí, že jsem tu, než snad ty psát budeš. Ovšem že kdybych tam přijít měla, jinám nejdu než ke kmotrovi, to bylo by uražení pro ně hrozné. — V poledne zase přijel zpátky z Brna Slota — ten se podivil, když mne viděl, nevěděl nic, ani v Brně nic neslyšel, Klá. prý mu ještě o nás povídal, že není nic slyšet a že neví, kde ty jsi. To je člověk! — Byl na Moravě a take o choleře povídal, i tam lidu již na sta vymřelo a kněži jsou prý všickni utrápení — nuž alespoň mají take jednou hodně roboty! —

Chce ject do sv. Kříže v útery, tedy snad, až pojede zpátky, s ním pojedu do Bystřice, platili bychom každý polovic, zde nemůže nyní ani příležitost dostat, a farárovi nechci říct, protože vidím, jak jí potřebuje. Bystřičtí nepřišli, Franciscimu se roznemohlo dítě. — Plošič vzkázal, že mne čeká v Selci. Záborský byl ty dni v Bystrici, mluvil s Franciscim a zmínil se o pověstích, jež tu sbírám, a take mu řekl, co s jeho bude dělat, — on řekl, že se nemůže s tím zabývat, — kdybych to já vzala — že by mi tu sbírku dal. — Ráda bych s ním stranu toho mluvila — to bylo by mi velmi vítané — snad bych si ale pro ně musela ject do Revuce k Reuszovi, tam jsou schované. — Mně prý by je dali, ale jinému žádnému z Čechů. Bylo by to studium řádné, ale stálo by za to. Oni sami vydat je nechtěji. — Nuž to máš tak s nimi. — Slota mi povídal o té kritice v Obzoru, že je tam náramná chvála; inu ovšem Pospíšil si nebude dílo, které vydal, hanět — proto mi ale přece žádná kritika zadost neučinila. — Tu kritiku psal ale buď Storch neb Zelený, Malý ne. Snad v Musejníku take něco podaji, pan Nebeský snad trochu vtipem a rozumem zatrousí. — Mně je to jedno, já jdu svou cestou, ať brešou neb zpívaji okolo mne, to mne mýlit nebude. — Lambl snad již doma, psala jsem mu take ty dni i Lizince; teď se již méně o vás bojím, kdyby se něco stalo, on zná již povahy všech a nenadělá zbytečných řečí ani starostí, jen ho poslechněte. — Ty se take drž a neměj o mě hloupých starostí — vždyť nejsem dítě, abych nevěděla, co mohu, co nemohu dělat, a kdyby se mi co nenadále stalo, za to nikdo nemůže, tu starost mám i já o vás. — Ty máš vždy strachy o mne, když mne nevidíš. — Že špatně vyhlížíš, myslím že je od zlosti více — já nevím, člověče, že ty máš takovou neshovívavou povahu, — co se nedá změnit, to nech být, proto ti nic nezhyne, ale to ustavičně koukáš kde co, a tudy nacházíš, i co tě zlobí. Že ten kvartir vezmeš, věděla jsem napřed, těch 90 f tě zavedlo; nuž stalo se. Že se mi ale líbit nebude, to vím, a sice ty nízké stropy, člověk naň

rukou dosáhne. — Stranu plotny řekni, ať se jde Marie na to podívat, je-li dobrá ta zděná, peče-li dobře trouba a mnoho se nespálí, může zůstat, jinak byla by ovšem lepší železná. Ať si to Marie prohlídne. Co se týká malování, ten druhý nech modře malovat, ten první ať si udělaji, jak chtí. — Řekni Lamblovi, že nechám prosit, aby se jednou zase na Karla podíval; on se mi poslední čas nelíbil — trochu může mu vyklepat. — Dříve škodilo mu to běhání, a držela ho dobrá strava, nyní odpadla, a běhání snad take dost. Ale co dělat, tu není žádná pomoc; snad je to tím take, že tuze roste; já ho vždy k tomu měla, aby se umýval studenou vodou, ale na to on je jako žid; — škoda že i u vás koupání přestalo, proto ale můžete se mýt doma studeně. Jen take ty Dr poslechni a netrap se, čím nemusíš, — tím pranic nespravíš. — Zde by tě byl mohl pan farár dobře potřebovat, nemá mu kdo dohlížet. Nyní chce ještě na jar stavět při jeho lese, pod Šljačem, kravírnu, humno, pajtu na seno a obydlí pro kravaře — já jsem povídala, aby k tomu přistavěl pěknou búdu dřevěnou, hezky to zřídil a vařil kávu, smetanu prodával, chleba pékl pro hosté, to se mu zalíbilo, řekl, že by i padesáte krav mohl držet, ale koho k tomu. Věru nebyla by to špatná špekulace, neboť tu hosté naříkaji na špatnou kávu, a jinde brát nemohou, a nikde v celém okolí ničehož k dostání. Jak by jim chutnaly české buchty, mazance a podobné. A Šljač bude nyní vychýren; a kdyby si někdo zahospodařil tolik, co by část složil, mohl by si stavět i domek, — oni to dávají lacino, aby se jim lidé táhli. — Úroda nebyla v tomto okolí celkem tak dobrá jako vloní, žito a pšenice utrpěly mokrem, ovoce húsenicemi dílem a dílem mrazmi, sadba též húsenkami trpěla, zvlášt kapusta, pak brouci na ni přišli, chrobáky — v celém údolí špatná, brambory nehnijou, ale všude naříkaji na *pajedi*, takové velké bílé červy — ti sežerou brambory, že z ní nezůstane jen lupínek, a pod některým křičkem sedí i dva tři. Ošklivé jsou, žluté hlavy, a na každé straně tři žluté nohy — tak jsou veliké jako hodná hou-

senka. Když jdu po poli a zastavím se u kopaček, vidím, jak tu hnusotu vybíraji a tak hřeší až hrůza; tu prý chrobáke, tu pajedia, a cholera, a tak vraj panbuoh hrdých ludia karà. Dobře ještě, že take páni mrou, sice by zase zle tu bylo. — Daněk psal Gočarovi a naříká, že se mu v Ústí nelíbí, ten je jako Ahasver, nikde nebude mít stání ani pokoje, co živ bude. — Zde se nyní mluví jen o pádu Sebastopolu — já někdy nahlédnu do „Vanderer", direktor mi ho půjčí. — Co z toho krveprolívání přece konečně bude nyní? — Ráda se podívám. Co je tu rámusu, když umře za den 30 lidu — tam to lepší znaji než paní cholera. Je to až hrůza — a proč? — Teď se to teprv začíná — take se Španělskem se to zaplítá — bůh sám se v tom by nevyznal. —

Nuž musím končit — aby mi pošta neodešel. Budoucí list addressuj buď do Slotu, buď *poste restante* do Bystřice, zde by mne již nenašel. Z Bystřice půjdu hned do Selec, pak do Brezna — dále nevím ještě sama, jak se obrátím, to vám dám vědět. — Buďte jen zdrávi a nestrachujte se o mne, mně tu nic nechybí než kožich a bačkory a hodně peněz. Pozdravujte všech známých, kteří o mne dbaji, kteří ne — ať nechaji tak. Choď jen hodně na procházky, to zdravé — zeptej se Lambla, co pro spaní — mej se na noc. — Já spím dobře, ale mám tuze ošklivé sny, take ale dříve nelehnu, dokud se mi víčka nezavíraji. Dětem jsem psala — každému zvlášť, snad listy dostaly — aby nebyly listy tak tlusté. Vítězku pozdravujte srdečně, a budoucně budu jí take psát — když pro samé pití, koupání a běhání nemohu ani k práci přijít a den je krátký — to chození k tomu obědu věru není příjemné. — Líbám Vás všecky srdečně, a jen mi take *hned* pište, to víte že mám take starost, jak se vám tam vede a ste-li zdrávi. Jak Jarouš se školou? — Nic se neučí nyní? — S Bohem, buďte zdrávi. Vaše upřímná

B.

Dorinko, choď tedy jen pilně do tělocviku, abys byla zdráva, a když bude paní Špottová doma a řekne ti, zůstaň tam. Hanušovic pozdravuj, já budu jim psát z Bystřice, až budu vědět jak s těmi pověstmi. — Píš mi zase pár řádků, a jen se šetřte se zdravím. — Vidáka vyčisťte, abych měla pokoj před blechami alespoň doma, zde jich mám dost, a hrozitánské. — Ty, Jaroušku, choď jen pilně na procházku, a neskotač s Paulovic — raději si kresli u Vítězky. Řekni, že ji líbám a že jí budu psát. Jakpak je jí se zdravím? — Kalamařík i nožík budeš mít jako novy, dojísta že ty je nebudeš mít tak dlouho pěkné! — Krásných motýlů je tu a housenek, ale nemohu se s tím domů vézt — Karel ať je hodný, ať necpe mnoho ovoce, by si nezkazil žaludek; pozdravujte ho. Take Pilze pozdravujte. — Líbám Vás srdečně všecky; nestýskejte si, však to uteče jako nic a budu doma. — Píšte mi zase! — Vaše

B

Slečnu že líbám i děvčata Čelakovských a budoucně budu i jí psát, dnes je již pozdě, sice byste nedostali list, až o dva dni později —

JOSEFU NĚMCI

V Bystrici 19/9 55. –

Tedy jsem zde už a dobře mi tu; věru bych už byla [v] Šljači ochorela, zima mi bylo velmi, začínalo mi jídlo nechutnat, nohy mne bolely a mrazilo mne celý den. Myslela jsem, o dva dni už zle nebude, a dvacet kúpelí přece jsem brala, vody víc vypila než doma za celý rok, tedy o dva dni už nebude, a déle tam být beztoho bych nemohla, an všickni odcházeli. – Posud nemohu říci, jak mně kúpele posloužily, z počátku dobře, ku konci špatně, nevím tedy, jak bude po nich. Jedině to, že co jsem se počala koupat – ток nemám; beztoho že se ale zase vrátí. V pondělí nechal mne farár odvézt do Bystrice a u Rarusu jsem slezla; věru mne ti lidé přijali, jak bych dítě jejich byla. Ona mi večér sama postel vyhřívala a do postele mne ukládala. Bože jak mi bylo hezky do rána. – Zde se žíje v domě dobře, ale skrovně, a to mému žaludku dobře poslouží. Ty mastny, těžky jídla na faře věru pro mne nebyly, dokonce bez vina; ale nechtěla jsem dopustit, aby se co jiného vařilo, je to mrzuté pro hostitele. – Zde si zase spravím. – První den jsem si jen hověla se starým panem, kterého Šljač velmi pozdravil; on je rád, že má s kym mluvit, a já si dobře s ním rozumím. Je to vskutku velmi vzdělaný člověk, že málo takových nejen zde ale i v Čechách najde, a dobrý člověk. – A ona je též velmi dobrosrdečná paní, a kdyby nebyla tak veselá a těkavá, věru by ani on ani ona šťastní nebyli. Včéra jsem dopoledne byla u Franciscího, je ten starý, ani se v podobě nezměnil, ale z ní je hodná máma, ta mu nanosí ještě tucet dětí. Stranu těch písní a pověstí budu muset do Gemeru; chtí, aby mne dal do Revuce Zechentner dovézt, který má své koně, uvidím ještě, jak se v Selcích u Plošiče smluvíme.

Odpoledne byla jsem u Szablaku v zahradě, byli jsme pak na vrchu na Štavničkách, odkudž je krásná vyhlídka a dobrý medokyš. Pan Slota předvčírem na chvíli u mne byl, ale nepřišel více, je prý i chorý trochu po cestě — ale ostatně nedbám, on není již ten, co byl. Dnes od rána až do nedávna (nyní je právě 8 hodin večér) chodila jsem s Čulenem po Bystrici a okolí. Ráno celé na Hůrce v kostele, a ještě tam musíme, chce nám tamější farár i zápisy staré ukázat; tam kdyby se Krolmus nebo Vocel podívali, radostí by se pominuli nad těmi starožitnostmi. A Čulen tam ani ještě nebyl. A což pro Manesa by tu bylo studií — jsou tu malby a řezby z 12. století a stavby z jedenáctého a ještě dřevnější doby na Hůrce. — Chodili jsme po kostelích ve městě, v baních jsme byli, kde se právě všude topilo a pracovalo, že tam nejinak bylo, jako by člověk do pekla vstoupil. Pak jsem byla v lázních na louce, na kávě, kde seděl i pan direktor Růžička, profesor Vlček, Franta a Kořínek, poslední dva tam na nás čekali. — Tamodtud jsme šli zase k Szablakom a domů. Franta, Kořínek, Kříž jsou hodní chlapi. Já ani nevěděla, že je Franta z bratra syn pražského Franty. Je tady i hodný kaplan Gerometr. Zítra jdeme do Selec k Plošičovi, Čulen, Gočár, Francisci, Franta, Vlček, Pepka a já. — Plošič chce, abych tam asi tři dni zůstala, a snad to udělám, neboť on má své salaše a já bych se ráda v nich ohlédla. — Až se vrátím, jdeme na Hermanec a Staré hory — a pak do Března k Zechentnerovi, ovšem to já sama. — Myslila jsem tamodtud, kdybych do Gemerska musela, se už sem nevrátit, ale povídaji, že mi bude lépe, an odtud spíše do Ďarmot se dostanu než tamodtud. — Ale už to budu muset tak udělat, abych si mohla vzít odtud nějaký kožich; — vždyť zde už na vysokých holech leží sníh, tak i nad Korytnicou, ačkoliv byl dnes den až horký. — Cholera vede ještě svou — a dáví lidi; za několik hodin je po něm. Naproti nám zde včéra take mladá žena umřela; a Rarusu starý přítel Sumrak, hodný to Slovák, take zemřel — to ho velmi dojalo a dnes

mu nebylo dobře až. Jsou rádi, že jsem tu a trocha ho vyrážím chvílemi. — Nejvíc jsou ale lidé sami vinní, i ten starý pán se zanedbal; mezi vězny řádí nejvíc, už jich zemřelo 39. — Dnes jsem myslila, že dostanu list, šla na poštu a nic; jen prosím vás píšte, to víte, jakou mám o vás starost. Zde se mluví, že je v Praze karanténa a nikdo z Prahy ani do nesmí pro choleru a Trojan že proto nemůže domů. Já vím, že není ani slovo pravda, ale dost zle, jestli tam ještě panuje. Pan Trojan má celý komitátní dům přestavený, samý parket a všecko nóbl. Pro sebe 11 izeb, všude koberce a lustry, ve spacím pokoji medvědí kože rozprostřeny — zkrátka je velmožný pán. — Dostal se ženou asi stotisíc — nuž to může být. — Zde je Čechů dost a dost — ale jakých je to tu lidí mezi nimi! — ! — Na Hattalu se zde mrzí — někteří, a někteří zase dávaji mu za pravdu, jak to už bývá. Čulen ho dobře zná, a je to hodný člověk ten Čulen — Gočár se mi tak nelíbí. — A jak se tam máte; co já se nazpomínám za den — a co mívám mnohdy starosti, ani říci nemohu. — Když se pak podívám do kalendaříku, vidím, že to není ještě tak dlouho, co jsem z domů, aniž několik dní, co jsem psala, ale už se mi to zdá velmi dlouho, ačkoliv mi dni tu tak ucházeji jako kde jinde. Myslím, nyní že se zde vlastně nejvíc zotavím, při pořádné, silné a skrovné stravě a zdravém povětří, a odtud budu moci i v okolí dost získat. Rarusovic mne rádi vidí i maji dost místa, že jim ani dost málo nepřekážím, tedy se jistě několik dní zase zdržím, až i z Brezna dojedu. — Na každý způsob píšte jen poste restante mně a nebo ještě líp „*beim Herrn Rarus abzugeben*“ — a oni mi listy nechaji, i když tu nebudu, aneb za mnú pošlú. Od pána mám vyřídit pozdravení i od ní a ode všech známých. Jen mi *hned* vždy píšte a neodkládejte ode dne ke dni, sice já to take tak urobím. Líbám děti všecky mnohokráte, i Marii, i Tebe — a buďte jen zdrávi. Až dostanu Váš list, budu hned zase psát. Ale jen Vy pak nečekejte, až to bude, a odpovězte zase na ten. B

JOSEFU NĚMCI

V Baňske Bystrici 18 $\frac{23}{9}$ *55.*

Moji milí!

Váš list dostala jsem ve čtvrtek 20/9, právě když jsem dávala můj na poštu a šla do Selce k Plošičovi. — Šel se mnou take Čulen, Slota, Franta, Francisci, který nemohl ani předtím ho navštivit, stůně mu tu chlapec — a Pepka — odpoledne přijela i paní Grumichová, hodná to paní, a paní Rarusová. Byli jsme veselí až do večera, jen Slota byl trochu chorý. Plošič tam má velmi pěkný byt a čistě zřízený, ale dědina je velice osamotnělá mezi vrchami a lid nehodný. Chudáka každou chvíli o něco okradou, a on beztoho má ten rok zle; kápusta se málokde urodila, zelinu mu namnoze húsenice sežraly, ovoce málo, švestky vlastně žádny, ty všude od mrazu utrpěly — ouce mu kapaly (a to jeho největší bohatství), kráva mu zdechla, a tudy se mu zle vede. Cholera i tam hodně řádí. Já s Pepou zůstaly jsme tam do včerejška, nechtěl nás pustit a já nedbala, protože jsem měla příležitost podívat se na salaše a jak se robí sýr, i žinčice se napít. On má svého báču. Co jsem tam byla, umřeli čtyry na choleru. Take jsme mu pomohly obírat bob a převracet votavu. Včéra večér přišly jsme nazpět. — Zítra budu hledět, abych s některým trhovcem se dostala do Března k Zechentnerovic; on má koně, a snad bude-li moct, zpátky mne došikuje, aneb budem-li moci k Reusovi. Já bych se ráda dále podívala ještě na ty krajiny — ovšem ale kdyby mně to mělo útraty způsobit, že nepojedu, vždyť mne ty známí nemusí vidět, když na to příjde, a chtěji-li, aby se mnou zase jednou se shledali, ať si pro mne dojedou. — Ale pomysli si tu komedii, dnes v noci mne žandarmerie u Plošiče v Selci hledali. — Jak jsme to ráno slyšeli, neboť se takového něco neztají, to víš, tedy jsem šla hned

k úřadu. Trojan není posud doma, ale první komisar Winterhalter na jeho místě. Ukázala jsem mu můj passirschein a povídala, co slyším a co proti mně maji. On, rozumný a hodný člověk, povídal, že to nemůže být, že kdyby tomu tak bylo, oni by o tom museli dříve vědět a rozkázat to, a že nevědí nic, ani že rozkazu nedostali — Já mu řekla, že jsem byla v lázních a déle bych jich byla ráda užila i Korytnické vody, — ale že mi poslední čas špatně sloužila a zima že mne odehnala, poněvadž mi ale Dr (nejmenovala jsem žádného, ale kdyby třeba bylo, povím že Lambl) z Prahy psal, abych, když ne lázně, alespoň zdravého povětří zde užila, mohu-li, že tedy toho používám a u dobrých přátel zde se zdržuju. „Že myslím, to že není nic zlého, ani že mi to kdo zabránit může, a lidé, s kterými zacházím, že nejsou lidé podezřelí, an jsou císařští služebníci. — Že já spisuju, že tedy chci použít příležitosti, když tu právě jsem v cizé krajině, abych, co pamětihodného je, viděla a si zaznamenala." — Vyslechl mne a povídal, když se i na passirschein podíval: „Sie können reisen, wie und wohin Sie wollen, lassen Sie sich den Schein nur, wenn Sie wegreisen, beim Stuhlrichter vidiren, weiter nichts, das Übrige kann Ihnen niemand wehren. Ich versichere Sie, meine Gnädige, es ist die ganze Sache nichts als ein Neusohler Klatsch. Auch von mir wurde gesagt, dasz ich beim Kriegsgericht eingesperrt bin, wo man mich doch hat jeden Tag ins Amt gehen sehen. Ich selbst werde mit dem Gensdarmerieleitnant sprechen." — Nuž jsem tedy šla k hraběti — on mi vidiroval passirschein, pověděla jsem take o tom, on nevěděl též ničehož, a tedy jsem upokojená. Já vlastně se dost málo nelekla — take není čeho, nebo pro Krista pána pro nic a za nic člověka trestat nemohou, a přece není zakázáno, aby kdo, když cestuje, si neprohlídl krajiny a lid — a stavil se u známých. Mrzelo by mne jedině to, aby přišli v noci ke mně do cizého stavení, ačkoli pan Rarus i ona povídali, abych si z toho nic nedělala, že je jim to jedno a že si z toho málo dělaji. — Ale

je tu take několik hanebných špiclů, kteří z dlouhé chvíle klepy sbíraji, kterým panslavismus v hlavě straší a kteří myslí, když se Slovák s Čechem shovárá, že už spiknutí hotové. Takových darebáků je všude dost, kteří rádi hřích tropí, ale vždyť oni ti páni nejsou take na hlavu padlí, aby neviděli, že by se blamirovali, kdyby každý klep věřili. — A ty paníčky zde — ony myslí, „dasz ich herumreise, um die Gesinnungen der Menschen auszuforschen". — Kdyby si raději hleděly karet, beztoho od takových klepen nic dobrého nikdo nezíská, a při kartách méně klepaji, než kdy rozum na něco jiného obrátí, co pochopit nemohou. — Ale jen si z toho nic nedělejte a nemyslete si, že se mně kdovíco snad stane, já nejsem taký strašpytel — abych se pro nic a za [nic] dala zastrašit. — Co se mého zdraví týče, musím trochu chválit a trochu ne — kdybych nebyla zase tak hrozně opálená, vyhlížela bych dobře — ale jsem cikán — jenže ten můj žaludek není posud v pořádku. Já myslím v Březně že si ho spravím, Zechentner je šikovný člověk, on mi něco poradí — mám vždy bolest v břichu a mrazí mne každé poledne, ani chuť k jídlu nemám. — Když ale přitom tloustnu, myslím že to zly nebude a jen trochu pokažený žaludek nezvyklou stravou. Paní Rarusova mne opatruje jako malé dítě a pán mne každé ráno hladí po tváři, a že mne má rád. — Vidíte tedy že jsem tu dobře schovaná. — Na cestu se dobře zaopatřím, a tedy se nemusíte nic bát. Těšilo mne nejvíce, že není už v Praze cholera a že ste zdrávi, já jen o to se bojím, to ostatní musíme už snášet jak se dá — nějak bylo a snad bude, vždy neprší, ani slunce nesvítí, jak v přírodě, tak v životě lidském. — Nějaké to vino a sýr musím hledět vám přivézt, já piju každý den sklenku, ale mnoho ne, u Plošiče jsme ale pili víc; jedla jsem tam dobrý sýr, škoda že ten žaludek mám takový mrchavý, že mi máloco snese, nač bych právě měla chuť. Žinčica ale byla fein, báča nám ji urobil panskú, neboť oni ji píjou Valaši kyselou, sladkou nepíjou, že by se zkazili, an celé léto od ní žíjou. Pozdravuj známé

a dej Lamblovi list číst, snad mi budeš rozumět proč. — Píš jen zase do Bystřice, „*bytem u pana Rarusa*“, já z Bystrice zase sem přijdu, si odpočinout. Děti líbám mnohokráte a budu jim zase budoucně psát; listek dejte Vítězce. — Marii líbám a Pilze pozdravujte. Dr ať mi píše a *dá radu, jak se zdravím.* Líbám Tě; píš mi zase *hned.* Vaše upřimná

máma

JOSEFU NĚMCI

V Brezně 25/9 55.

Tvůj list od 21/9, v němž mi tolik výčitek děláš a tak dlouhé kázání držíš, dostala jsem včéra, právě když jsem do vozu sedala; Slota mi ho přinesl. Je to bída, kdybych měla zbytečných peněz, poslala bych Vám byla dávno — ale tak nemohu. Ať jde Marie k Štulc., je-li doma, jako že již je, a řekne mu, snad tu práci, co má, si podrží, a může jí pár zlatých dát, né-li, snad se dovtipí a řekne hraběnce. Je mi divno, že posud nic nepsala ani nevzkázala, je-li v Praze, mohl by se jí zeptat, ale tuším že není v Praze, že na cestě je, a nyní ve Vídni, nebo ji tam čekali v institutě Bílkovém. Jestli sama do stěhování nepřijedu, pošlu práci po poště, abyste měli nájem. — Ať se podívá Dora k paní Čermákové take, je-li doma, a zeptá se jí, zdali obdržela babičku. Já to uznávám všecko, že vám tam není dobře, ale nemohu pomoct. — Ty povídáš, že nic neprospěju, abych se vrátila, — řekni, co by mi řekli? — A jakou bych měla budoucně podporu, kdybych je zklamala, — to neudělám; a když mám pro svoje zdraví něco udělat, tedy Tě ujišťuju, že mi zde lépe slouží než doma. Kdybych nyní domů šla, špatnou radost byste ze mě měli, neboť jsem ještě kúpel nestrávila, ale až ještě čas tu budu v horském povětří, pak jistě lépe vyhlížet budu, i silnější budu. A nyní, kde je zde tak krásně teplo a jasno, bych se měla vrátit? — Včéra přijela jsem pozdě sem, slezla tedy v hostinci, abych Zechentnera neburcovala, — ale poslala jsem mu lístek. —

26/9 Co jsem to psala, slyším už za dveři „slobodno?“ — a Zechentner tu. Šla jsem hned s ním k matce jeho, leží chudák, byla těžce nemocná, choleru a pak do typhusu padla. — Jsou to věru hodní lidé, on měl takovou radost a jeho lidé

taky — jedině to zpozdilost, že si všecky mne představujou jako bůhvíjak vysoko se nosící paní spisovatelku, a tudy myslí, že i jinak mluvit musí, — že je mi to mnohdy tuze k smíchu — ale když vidí, že jsem né-li horší, nic lepší než ony, tu jsou teprv upřímný a ukazujou mi tu největší lásku. Musela jsem hned take k Chaloupkovic, kde jsem též dobře přijata byla, — a starý pán, že musím bratra navštivit v Lehotě. Zechentner hned, že mě tam doveze a paní Chaloupkova že pojede s sebou. Tedy jsme odpoledne jeli; Lehotský Chaloupka je velmi vzdělaný chlap a lépe se mi líbí než zdejší Chaloupkovic. A ona je taková upřímná Slovačka; posud zpomíná, jak Lamblove u nich byli a že to byli švarní šuhajci a hned že byli jako doma. Mám je pozdravovat, a že by je ráda ještě jednou viděla. Ta Lehota je jako zavátá v těch horách, ale krásně je to zde v těch krajinách, že se mi věru odtud nebude chtít. Chaloupka mi ukázal svoje starožitnosti, vykopané na hoře „Babě" u Lehoty, i svojí sbírku písní. Přemluvila jsem ho, aby dal národní některé ballady do Musejníka, to je rozkoš, jak utěšené některé jsou. Dal mi i mnoho pověr, co nasbíral. — Dnes večér příjde ještě sem. Na zpáteční cestě prohlídli jsme si v Brezové fabriku, kde se robí železné šíny. — Večér byli jsme u Chaloupku pozváni k večeři — ten starý pán je veselý člověk. — Dnes jedu s Dr do Bazuchu a mezi drvoštěpy — do jeho okresu. Večér se vrátíme, bude tu Ch. Lehotský. Ferenčík je též hodný chlapík. — Zítra tu snad ještě zůstanu, aneb pojedu do Tisovce, Dr mi dá koně, a Daxner mne bude dále expedirovat do Revúce. Jen se prosím Tě o mne neboj, vždyť pak nejsem děcko, a proč bych neužila, co mi tak lehko nabýt; nemysli, že nic neprofitiruju, však se podiví, jakých já krásných věcí domů přinesu, — zvlášt jednu pověru, která snad ani v celém Slovanstvu není, mimo tohoto zákoutí, okolo Lehoty. — Stranu těch pověstí není tak lehko říci jen, poslat ti mohou; vždyť víš, jak to chodí, a to není malý paklík, a pak ho ještě nemám, až se s nimi domluvím, ba

skoro lépe, kdyby mi to nedali, ale zavázali se sami v tom pracovat. Já se nechci honosit, ale že já více než kdo jiný mezi Slováky působit mohu pro literaturu, to je jísto. — Pomyslete si, v Sv. Ondreji našla jsem moje báchorky u hospodské — Slovačky, a zde v hostinci znaji take „Boženu Němcovú“; on je Čech. Vůbec příjdu nyní do krajů, mezi opravdivé Staročechy. — Stran žan — byly kocourkovské klepy a nic více. — Vše jsem si obchodila a vyjednala a nemám se co bát. Pan váročapitán byl perplex, když jsem k němu přišla a mu řekla, kdo jsem a co proti mně maji. Ještě mne pěkně fein až ven vyprovodil. Ta Bystrice Kocourkov pravý. — Já nevím, co ty vždy máš s tím líbáním, a co na tom záleží, jestli napíšu, že mám i o Tebe strach; ty jsi věru dětinský. — Na mou duši, já nemyslím ani na nic přitom a Lizinka si zajisté take nic nemyslila. Ostatně snad nemusím mít ani takový strach o Tebe jako o děti, Ty snad dáš na sebe pozor, abys nezkazil se jako děti. Zde již cholera není; čas je krásný vždy, jako v letě. Tedy buďte zdrávi, píšte, jak jsem řekla, do Bystrice, ostatně víte. Zechentnerovic Tě pozdravujou srdečně i Chaloupkovic a Ferenčík. Pozdravuj známý a Lamblovic a vyřiď to Dr. Líbám Vás *všeličky* mnohonáctekráte! *Listy nemám otevřené.*

Vaše máma.

Marie ať pozdravuje i Pilze.

JOSEFU NĚMCI

V Bystrici dne 18/10 55.

Milý muži!

Včéra večér přijela jsem zpátky z Revúce a našla v Březně tvůj list. Dr take právě ze své cesty po nemocných odpoledne přijel, a tedy ti nemohl odpísat, posud v okolí Března cholera zuří, ale jinde už všade přestává. Ty máš starostí zbytečných o mě, prosím Tě, což myslíš, že polezu do něčeho schválně. — Já nejsem zde v žádných domech, kde by mi mohli cos říci, vždyť to jsou jen faráři, rektoři, neb úředník, výjmouc Rarusa a Daxnera, a ti nejsou podezřelí — nuž tedy myslím, přece mi nemohou ničehož [říkat], že u špatných lidí jsem, nechtí-li se sami na hubu tlouct. V Březně musela jsem čekat na pas, neboť nemůže ho tamější žádnému do jiného komitátu dát, to se musí v Bystrici hlásit, což jsem nevěděla, to take mne zdrželo, což ostatně jen k mému zdraví sloužilo — Ale za týden, poněvadž pošta jen dvakrát týdně jde, přišel nazpět beze všech okolků — V Lehotě se ale ani pes po mně nesháněl — což není divu v těch horách, komu by se tam chtělo. V Revúci mne pan Služný, ať byl právě churav, k sobě nechal prosit — je to velmi vzdělaný člověk, Čech, jinak kosmopolit — a nikde nevím ani slova, aby se mne kdo co ptal, nebo námítky dělal, a žan — jsem hrubě ani neviděla, mimo zde. Zechentner je s Březenskými známý, tedy by se ho zajisté byli na mě alespoň ptali — a krok za krok mne stopovali — a to nic. Je to kocourkovský kousek Bystrický a to se snad Štefanovičem doneslo do Ďarmot — jinak věru nevím, co by to bylo. Když se ti kuříplaší bojí — nepojedu tam, však mi právě na nich tak mnoho nezáleží — myslela jsem, že ti ty věci vezmu a že ulovím trochu vína, je letos prý tak dobré jako r. 1811 — ale není ho mnoho a již nyní stojí bočka 40 f w. č. Pila jsom

už i nové. Nuž to jsem myslela. Nějak bych se byla do Ďarmot dostala — neboť odtud musím do Gran-Nany poštu 12 f CM platit, a to by mne bylo tolik přece snad nestálo, po cestě, jak píšeš, přes Plešivec — a z Ďarmot byl by mne mohl pan kmotr k Proškovi dovézt a ti na železnicu a byl by mně Prošek přece trochu vína dal. Když ale ne — ne, — mně je tu take dobře, a studií tu dost a zde být mám dovolení, to se bát nemusím. Ještě dnes jdu k P. Trojanovi, a take se třebas ohlásím u Gensdarmeriileitnonta, je to hodný prý hoch. — Mezi tím časem, co jsem byla pryč, umřel ten první komisar Winterhalter — mladý muž, zůstaly dvě děti, všeobecně ho litujú. — Vidíš, milý muži, jestli mně přeješ, abych byla zdravější, tedy už snášej ten kříž trochu — neboť to beztoho všecko jen od toho, že si sám — To víš že první dni mi málo vše bylo platno, já se teprv nyní začínám spravovat a tok ztrácím, přijdu do Prahy, bude to starý, sotvaže se tam obrátím, sežloutnu a seschnu zase. Zde je počasí krásné, teplo skoro, co jsem zde, jen málo pršelo; — jen na nejvyšších holách sníh, na nižších ještě ouce v salaších, tak krásná jeseň dlouho prý nebyla. Já se nalezla se Sámkem Chaloupkou dost po horách, na hůl se opírajíc, jinak bych nebyla ani slezla — a to myslím že mi vlastně nejlépe posloužilo a posluhuje — a ta dobrá strava — neboť mne ti lidé věru všude hostili jako kňahňu volákú. Chaloupkovic v Lehotě, to je pár dobrých lidí, aj Ďuro Daxner. Ten mne dovezl do Revúce — Nandrassy z Revúce do Chyžného, a Tomašík jel se mnou nazpět. Z Tisovce mne zase Daxner nechal dovézt do Března a z Brezna jsem jela dnes poštou. Ve 3 hod. ráno jsme vyjeli, koč špatný, cesta planá, jsem trochu střesená, ale byla jsem na horších cestách. V Gemeru se mi velmi líbí zvlášt krajina okolo Muráně, ale lid je divší než jinde. Byla jsem take stranou Tisovce u jednoho faráře, který má znamenitou knihovnu starých kníh, po kterých loví všude, — nejvíc má skoupené staročeské knihy přinešené Husity do Slovenska. Je to originální člověk, asi jako páter Vlček.

Byl by volen i některé odprodat, kdyby chtěli pro Museum, řekla jsem, ať si je sepíše i cenu. Že Chaloupka proces vyhrál, snad jsem ti psala, ne? – Platí jen 20 f CM pokutu. Je všecek veselejší, chudák, však vystál take dost; ten rektor byl by take zlý host – umřel nedávno na choleru. – Nejhorší je, že ještě nemám práci pro Jeřábkovú dokončenú, – ale do 1/11 to bude. Zde mohu nyní pracovat dost, mám pokoj celý den, ráno se jdu koupat a pak mám času do večera, a večér příjdu prjadky a budu poslúchat. K nikomu nepůjdu, k Rárusom si take klepny netrúfajú, tedy snad dobře bude. Byla bych věru proti sobě, abych jejich dobrotu nepoužila, neboť ty nemáš pojmu, jaké to jsú lidi, oni by mně vše snesli, a starý pán za to, že s ním trochu *o světě* se poshovárám, vše by mně dal, i ona. Chudák stará, nyní ho všickni opouštěji, že nemůže mluvit, a dříve jim byl pánbůh. Ale já mu vše rozumím. Zde je též železitá voda a k pití štavica, která mi dobře slouží. Lambl myslí, že jsem se koupala v teplé vodě snad? – V studené, a věru zdejší voda sljačská mocnější než Františkových lázní, však to vím, a tam ji ani studenou bych užívat nemohla, jako zde. Nyní se cítím věru dobře a tloustnu, ale černá jsem jako bačová a červená jako kalina. Však mi v zimě líce opadnou zase, až budu pracovat jako ukovaná, nebo se už na to těším, tak zajímavých prácí před sebou mám. Jak to s těmi penězi na nájem, nevím – ale píš mi *hned*, jestli si srozuměn, abych tu zůstala ještě, jestli nic stranu Tebe nepřišlo, a mohu-li tedy do druhého měsíce zůstat. Když *ano*, tedy Vám pošlu hned 50 fr, abyste si to vše zapravili, mám ještě 60 f, ale já nebudu potřebovat zatim na stravu. Po prvním pošlu hned tu *práci*, a jak ti Jeřábková 45 vyplatí, pošleš mi je sem, abych mohla domů, neboť zde vypůjčovat nebudu – to víš. Jestli ale nechceš, abych to zůstala déle, nuž tedy píš a já přijedu domů – ale s tím Vám take čerta pomohu – a jen starosti budeme mít oba dva. Já tedy na každý pád čekám od *Tebe dříve list* – pak se rozhodni skrze ty Ďarmoty, ale kdybych do-

mů rychle musela, byla by to věru marná zajížďka a zdržování, vezmi kozel vino. V Prešpurku se na každý pád zdržím, Katti Hochova mne take čeká a jdu k Plenerovi, ať je to kdy je. Dětem i Marii budu zítra psát, i Hanušovic — věru jsem dnes ospalá už. Pozdravuj všecky známý; Vítězka je bláhová, že jde, a bude Zápové podnožkou jen, škoda je jí, mohla sedět doma a pracovat. — Co se Marii týče, je s Vámi těžká věc, když ste už do sebe zahryznuty. Až příjdu domů, bude vše dobře, neboť nebudu od nikoho klepy poslouchat, ani žaloby, já bych zase první dni zlostí se roznemohla. — S Jaroušem dělej dle rozumu, myslím ale že by mu lépe v jiné škole bývalo než u Amerlinků, anto již osobní zášť má, bude se vždy na něm svážet, jako Zap na Hynkovi — to byla take osobnost. Je to kříž — ať se tedy jen učí, aby si ten očistec tam odbyl, domlouvej mu — já mu budu take psát. — S kupectvím to je marné —u Jarouše — ostatně se to teprv ukáže, k čemu se hodí, nyní musí dříve alespoň něco umět. — S Karlem bude bída s místem, nejlépe kdyby ho mohl Fiala zase vzít — ale snad se nějak o něho postará, alespoň doufám, když to řekl, že bude držet slovo. Na fajky nezapomenu a brindzu už mám geletku výbornou — aj ovoce pěkného jsem dostala v Revúci, ale je to na kaši, nevím, jestli 10 jablek domů přivezu z toho. Aj oštěpok jsem dostala od báči jedneho na salaši, dobrý. Lizince je doufám již lepší? Pozdravuj je všickni. Lambl že je aristokrat? — To jen hloupý člověk by mohl zpyšnět; a za tak hloupého přece nebudeš Lambla držet, aby stal se pánem proto, že viděl Paříž. Listy tvoje mám všechny a *neporušené*. Tedy sbohem, buďte zdrávi. Líbám děti i Tebe mnohokráte.

Vaše

mama

Čekám hned odpověď. Ins Haus des Herr. *Rarus* zu übergeben. Píš mi *číslo nového bytu.*

JOSEFU NĚMCI

V Bystrici 21/10 55 ráno

V 11 hodin odtud s poštou odjedu do Gran-Nany, pak dále do Prespurku, kde se zdržím snad půldne, protože chci k tomu Plenerovi. – Myslím tedy že budu buď v úterý večér, buď ve středu ráno v Praze, jestli mně v to nic nepříjde. Že Vám s tím nic spomoženo nebude, ba hůře ještě, a lépe že by bylo, jako jsem to já chtěla, to je jísto, kde vezmu peníze, když práci sebou nenesu, a dodělat to bylo nemožné, ale když ste se už zbláznili, tedy jedu. Nemohu já za to, že ste listy nedostali, psala jsem ne jeden, *ale tři.* Tedy na šťastné a zdravé shledání! – Vaše máma.

[ADRESA:]

Wohlgeborn / Herrn Herrn Josef Němec / k. k. Finanzwache Oberkomissär / in / Prag. / Hrádek 1378.

JOSEFU BRANISLAVU MENCLOVI
PO 23. ŘÍJNU 1855

Chtěla jsem s Vámi promluvit skrze ten byt, poradit se, mám-li ho přece vzít; přechodili jsme už všecko a nikde nic než špatné a drahé. — Ten zde na Štěpánské ulici je pěkný sice, ale 150 f, já se toho bojím, byť ho i na čtvrt roku jen vzala, — ale není nic k dostání. Pak chtěla jsem prosit, jestli byste mi 1 f pomohl.

SAMU CHALUPKOVI

V Praze 22./11. 1855.

Velevážený příteli!

Snad si již myslíte, že jsem na dané slovo zapomněla, psát hned po příjezdě do Prahy. Nezapomněla jsem, ale přenášeli jsme se do jiného bytu, pak návštěvy, a ty krátké dni, kde člověk ani hrubě nic jiného nedělá, než spí, to vše zdrželo mne, že jsem ani své vlastní vůli vyhovět nemohla, bych vědomost o sobě dala. Zdráva jsem se vrátila i vše zdrávo našla, a to přece jen nejhlavnější věc, neboť když jsem já zdráva, tu se mi ty všeliké starosti a miserie, jakýchž máme každý z nás až dost, zdají snesitelnější, ale když choroba tíží, tu se zdá ten svět ještě smutnější, než vskutku je. Veselejší mysl mám ale co děkovat krásné přírodě u Vás a příjemnému obcování s Vámi, milí přátelé. Jmenovitě mi pobytí u Vás a v Brezně zůstane nezapomenutelné; já se cítila jako doma, a věru bych se neprotivila, kdyby mne chtěli do Lehoty vypovědít asi na půl leta. — Já se těšila, že budu moci aspoň v Bystrici ještě pobýt, ale *vysoká porta* se bála, že jí věrné ovečky zdurím, a proto jsem dostala Weisung, gleich in die Heimat zurückzukehren! — a sice přišlo to ještě rychlíkem (estafetou). „Safraporte, toť si přece něco," myslila jsem si, „když se tě tak bojí!" — než přece bych raději nebyla v *jistých očích* ničím, než něčím důležitým, je to velmi nepohodlné a mne to stálo všelikých radostí a mnoho pohádek pěkných, — a jmenovitě že jsem Vás již neviděla a s Vámi mluvit nemohla, což by mne bylo těšilo velmi. Byla bych Vám ráda pověděla, jak jsem v Revúci vyřídila. — Mnoho slibů, ale snad málo skutků — farář Reuss má celou tu sbírku u sebe, ukázal mi ji, ale dát mi ji nechtěl, že z ní prý študuje. Musí to být ale zřídka kdy, poněvadž bylo vše v komoře a prachu na tom, jako by to v staré

zvonici sto let leželo. — Také svazek písní jsem viděla a řekla, že Vy sbíráte písně a vydat chcete, aby je poslal Vám, ale na to neřekl nic. Konečně po dlouhém domlouvání jsem toliko to vymohla: že mi pošle nejkrásnějších pohádek, jež starý jeho pán otec zpracoval a on pro tisk opravuje, abych hleděla zde je vydat. Dále řekl, že v té sbírce prý mnoho není, co by zač stálo, mimo těch asi dvanácti pěkných, jež on vybral, — a že bych tedy ničehož si vybrat nemohla. Že by prý nerad, aby se to rozházelo, a že to chce uložit, třebas prý v Pražském museumu. Slíbil mi, že mi to vše pošle — (kdyby to bylo zde, mohla bych si to přece přehlídnout), ale já velice pochybuju, že bude v slibu stát, ba ani rukopis k tisku nepošle. A škoda škodná, když to zase zůstane ležet, bůhvíjak dlouho. — Dr Reuss dal mi rukopis, krátký přehled starožitností, co dílem v Gemerské, Boršod. i Zvolenské stolici sebrali již, a kde by se skoro s jistotou mohly hledat. Dal mi to k vlastnímu použití, ale já to dám do Musejníka. — Pan Tomašík je srdečný velmi člověk; poslal hned pro Škultetyho, ale ten měl sýpku a nevím co ještě, a tudy nemohl přijít, a já zase, ačkoliv mne srdečně zval, do Rozložné nemohla jít; (a dobře bylo, sice by mne byli snad tamodtud *odšikovali s průvodem*). P. Tomašík slíbil mně, že pošle mi sbírku pověstí, co má jeden rektor v Mokré lúke a Balogu. Doufám, že bude držet slovo, ten zdá se mi být statočný muž, muž od slova, jak říkáme. — Dal mi bronzové starožitnosti, vykopané na Pokorodzi, abych je dle libosti použila. Byla bych již Vocelovi je odevzdala, ale nenašla jsem ho dvakrát doma; dám je do Museum, až je Vocel posoudí. — Řekla jsem již redaktoru Musejníka Nebeskému, že dostane od Vás několik národních ballad; viďte že mne tedy nenecháte ve lži? Prosím Vás, jen nezapomeňte na „starého vezňa“ — a dejte se po chvílkách do díla. A nechtěl byste se na ten „slovníček“ rozmyslit? Já přece nemám takovou sbírku ani co Vy, ani co jsem dříve nasbírala a nyní dílem sama, dílem Vaší láskavostí se dově-

děla, — a dám to též do Musejníka, jako Lambl dal ten slovníček, jež, jak vidím, nejvíce od Vás měl. To jsou ovšem jen zrnička, ale najde se hospodář, který je s radostí skládá na jednu hromadu. Naučila jsem se také znát na Píle faráře Loučeka, sbíratele starých kněh; má vskutku znamenitou sbírku kněh, zvlášt staré české knihy. Pošle mi katalog, možná že i některou v Museum nemají, a rádi by mu odkoupili. To je originální člověk, slovenský Vlček et Krolmus, neboť první sbírá knihy, druhý hmotné starožitné věci, jinak jsou si ale v podivinství rovní, že jim sotva páru v Čechách, leda by chyběl do té trojice Louček.

Nyní tedy o něčem jiném. Přiloženě posílám „Babičku". Račte ji přijmout tak upřímně, jako je dána. Neočekávejte ani román, ani novelu stylu francúzského neb německého, jen prosté líčení našeho českého života, psané pérem neučeným. Nejsemť já honěná v školách vysokých, institutech a pensionátech — kde se dívky naše všemu učí, jen tomu ne, co jim třeba, — já vyrostla v samotě venkovské mezi dobrými lidmi, kteří mne nechávali růst, jak se bohu líbilo. Jak jsem vyrostla, tak jsem vyrostla! Prozřetelnost boží se o mne postarala; nadala mne srdcem zdravým, v němž vře láska k člověčenstvu, kusem fantasie, a pak mne prohnala školou všelikého utrpení. Tak jsem se stala tou, kterou jsem, a ačkoliv mne mnohdy touha po vědění po vesmíru by prohánela, přece spokojím se i s málem a tu malou část vděčně podávám na oltář mé vlasti. Kdo více dostal, ať položí víc! — Píšte mi, jak se Vám tyto moje obrázky českého lidu libily, jsemť věru na Vaši kritiku dychtivá. A zdalipak se bude milé paní sestře „Frušce" líbit? Pojmenování — „paní sestra a pán brat", jak jsem to v Gemeru slyšela, se mi líbí; ačkoliv ti lidé, kteří se tak vespol jmenují, též nepomní na smysel toho slova, které vybízí k rovnosti a lásce bratrské, přece alespoň zní upřímněji než to milost- a jemnostování, které na ty přihrádky v společnosti lidské pamatuje, někdy velmi směšně. Ale my to nepře-

děláme; jen když se strefí lidé souhlasící, měli by ty formálnosti odhodit. — Protož mi to nemějte za zlé, že píšu tak zcela prostě a upřímně, já sice trefím též titulovat, ale vadí mi to u lidí, s kterými bych ráda mluvila jako se svými. Ostatně nemyslite, že sem taká republikánka, že bych s každým si bratříčkovala, — já bych ani za uherskou krajinu nechtěla být mnohého člověka „paní sestra", ba já zastávám i šlechtu — ale šlechtu ducha a srdce. A tu ať najdu v haleně neb zlatém rouchu, vždy se jí ráda pokloním — ostatní je holá forma, malované nádoby prázné. — Ale já Vás tu nudím reflexemi, o kterých i Vy přesvědčen ste, a posud jsem se nezeptala, jak se od té doby, co jsem Lehotu opustila, máte? Doufám, že zdrávi ste, a když se ta mrzutá historie na dobrý konec obrátila, že i spokojenější. A jak se má stařenka, Vaše paní matka? Už to tak s ní bude jako s tou babičkou: — půjde spát na věčný pokoj. Ale blaze, kdo se dočká takového věku a ku konci říci může: „nežil jsem nadarmo". Neptám se, jestli na mne zpomínáte, choť Vaše dala mi důkaz, zpomínajíc posud na Lamblovci, že neumíte tak záhy zapomínat. Zajistě paní sestra často řekne Katušce neb Ance, co asi ta paní robí? „Eh, ba robí — sedí v malém pokojíku jako v kletce — píše aneb cos jiného v domácnosti robí, a když se podívá oknem do malé zahrádky, ohražené vysokými múrami domů, tu by si přála křídla sokolí, aby se mohla přes ně vznést do oblak a zanést až k těm pěkným vrchům na Březovú třebás, nalykat se zdravého vzduchu, nabažit krásného pohledu — a pak se podívat do Lehotské fary, kde jí přálo tolik dobrých duší! Neumím já povědít jako mnozí, jak co cítím, ale věřte, že nezapomenu přátelské Vaše pohostinství a že nejen zpomínám denně, ale i ráda o Vás mluvím. Od Lambla mám vyřídit srdečný pozdrav; s ním si často o Vás sklepneme. Potřeboval by nyní nějakého „*korenia*", je chudák churav, nejspíše od toho nezdravého vzduchu, ve kterém vždy být musí, — a nedělal by si prý z toho nic, kdyby musel zůstávat třebas v ho-

rárně. Tak má pražské živobytí své pěkné, ale i špatné stránky; a co se těch dobrot týče, halušek, těkvic, těch radostníků a bolestníků, — ah, těch zde teprv pohřešuju. Naši se divili, že jsem ztloustla, ale není div, když jsem byla všude tak dobře chována. Což Katuška, jakpak rostou vrkoče? Všechny pozdravuju, i Katkulu, Blazího, Anku; paní sestru Frušku a Katušku mnohokráte líbám, Vám pak přátelský srdečný pozdrav ode mne i mého muže. Budu se těšit na odpis a — slíbený památník! Kdybych mohla kdy s jakou komissí posloužit, mileráda vše obstarám. Vždy Vaše upřimná přítelkyně

Božena.

[– – –]

Nyní pro obveselení srdce sním jeden z těch pomerančů, co jste mi dali, a budu přitom fantasirovat o Netalii, budu si notovat: Kennst Du das Land, wo die Pomeranzen blüh'n – dahin, dahin. Nebylo by to špatné, kdyby nás tam osud přenesl. Abychom tak jeli na lehounké gondole po moři! – ó představte si krásnou krajinu u Neapole – hvězdnaté nebe, to širé moře – – ó tam bych vínem rozehřáta zazpívala já třebas: Ich bin die Fürstin von Thoren – ale jak dál – zum trinken nicht – zum lieben, nicht mehr jung – zum leiden – ano to by šlo! – zum leiden auserkoren.

[– – –]

PAVLU DOBŠINSKÉMU

V Praze dne 31ho Prosince 1855.

Vašnosti!

Dávno již chtěla jsem slovu svému dostát a Vašnosti psát, ale všeliké okolnosti mi v tom bránily, že jsem při nejlepší vůli nemohla. — Přiloženou knihu račtež mile ode mne přijmouti co malou památku; snad Vás obrázky ty našeho venkovského života budou bavit.

Starožitnosti, jež ste mi dali, odevzdala jsem do Museum, a již byly sekci archaeologické předloženy; nemáme v zdejším Museum podobné těm, co jako trubky vyhlíží a jež Vašnosti za ozdoby přilbic vojenských, do nichžto péra zastrkovali, ste drželi. — Co o tom Vocel soudit bude, nevím, ale Hanka byl stejného s Vašností mínění. Stranu vydání pověstí, zpracovaných od p. far. Reussa, vyjednala jsem tolik, že se zde vydají v čisté slovenčině, jak sám chce, jakmile je pošle. Tu ostatní sbírku, co u sebe chová, žádala jsem ho písemně, by mi zapůjčil, já bych ji pak buď do Museum uložila, aneb dle jeho vůle s ní naložila. Prosím, jestli byste měli tolik laskavosti panu faráru domluvit, aby se již déle nezpečoval rukopis ten vydat; bojím se, že nemá dosti důvěry. Já bych nerada zde u mužů hodnověrných a slovutných, jako Šafařík, Palacký a jiní, ve lži zůstala, neboť jsem to na slovo p. Reussa slíbila.

Vědouc, jak velice Vašnosti zaneprázdněn ste, bojím se skoro připomenouti na slíbené mi pověsti? — Dostali ste jaké, jak ste mínili, z Mokré Lúky, Balogu a od pana Škultétyho? — Byla bych Vašnosti velmi povděčná za ně.

Erben, náš český Grimm, vydá sbírku pověstí všeslovanských, ve všech nářečích, a tu by měl také rád některé zvláštní „Slovenské“, snad tedy kdybyste mi Vašnosti některé poslali,

– ovšem napsané původním nářečím, – že bych mu s některou zvláštní posloužit mohla. Zvlášť o „*Valibukovi*“ bych ráda.

Kusy slitin ze Železníka šťastně jsem přivezla a došla s nimi obdivu, škoda, že je tak těžko je transportovat. – Často si zpomínám na ty krásné slovenské kraje a upřímní moji hostitele, u nichž jsem všude jako sestra přijata byla. Kýž by už železnicemi vzdálenost přestala, abyste i Vy mohli starou matičku Prahu navštívit! – Nyní není sice tvář její příliš veselá, její lůno tíží též všeobecná bída a všesvětský ráček i v srdci jejím se ozývá, – ale dá pánbůh, že nám bude zase slunce svítit.

Zdalipak zdráva Vašnostina rodina? Doufám že ano. – I já se ve zdraví domů vrátila a vše zdrávo doma našla.

Prosím, odporučte mne do přízně laskavé Vaší milé choti i p. Škultétymu. Podnes mi líto, že jsem jej nepoznala. Budu se těšit, že mi Vašnosti odpověď neodepřete. Přejíc všem šťastný Nový rok, zůstávám se vší úctou

Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

Stephansgasse No. 647/II.